

The Holy See

UT UNUM SINT

II. János Pál pápa enciklikája az ökumenikus törekvésekről
1995. május 25. Úrnapján

Bevezetés 1–4

I. A KATOLIKUS EGYHÁZ ÖKUMENIKUS ELKÖTELEZETTSÉGE

1. Isten terve és a közösség
2. Az ökumenikus út: az Egyház útja
3. Megújulás és megtérés
4. A tanítás alapvető jelentősége
5. Az imádság elsőbbsége
6. Ökumenikus dialógus
7. A dialógus helyi szervezetei
8. A dialógus mint lelkiismeretvizsgálat
9. Az eltéréseket megoldó dialógus
10. Hatékony együttműködés

II. A DIALÓGUS GYÜMÖLCSEI

1. Az újra megtalált testvériség
2. Szolidaritás az emberiség szolgálatában
3. Közeledés Isten igéjében és az istentiszteletben
4. A többi keresztényeknél meglévő értékek megbecsülése
5. A közösség növekedése
6. Dialógus a keleti egyházakkal
7. A kapcsolatfölvétel
8. A nővér egyházak
9. A dialógus lépései
10. Kapcsolatok a régi a keleti egyházakkal
11. Dialógus a többi nyugati egyházzal és egyházi közösséggel
12. Egyházi kapcsolatok
13. Konkrét együttműködések

III. MILYEN ÚT ÁLL ELŐTTÜNK?

1. Folytatnunk és fokoznunk kell a dialógust
2. Az elért eredmények befogadása
3. A lelki ökumenizmus folytatása és az életszentség tanúságtétele
4. A katolikus Egyház hozzájárulása a keresztények egységéhez
5. Róma püspökének egység szolgálata
6. Az összes részegyház közössége a római egyházzal: az egység elengedhetetlen feltétele
7. A teljes egység és az evangelizáció

BUZDÍTÁS

BEVEZETÉS

1. Ut unum sint! – „Hogy egyek legyenek!” A keresztények egységére szólító fölhívás, melyet a II. Vatikáni Zsinat oly nyomatékosan fogalmazott meg, egyre nagyobb erővel visszhangzik a hívők szívében, különösen most, a 2000. év közeledtével, mely szent jubileum lesz Isten Fia megtestesülésének emlékezetére, aki emberré lett, hogy üdvözítse az embert.

Századunk oly sok – más egyházakhoz és a katolikus Egyházzal még nem teljes közösségben lévő egyházi közösségekhez is tartozó – vértanújának bátor tanúságtétele új erőt ad a zsinati fölhívásnak, s bennünket arra kötelez, hogy e fölhívást elfogadjuk és gyakorlattá váltsuk. E testvéreink, akik társak lettek abban, hogy nagylelkűen föláldozzák életüket Isten országáért, a legerősebb bizonyítékai annak, hogy minden megosztó tényezőn fölül lehet emelkedni, ha valaki teljesen odaadja magát az evangélium ügyének.

Krisztus minden tanítványát hívja az egységre. Forró vágyam ma megújítani ezt a meghívást, bátran ismételve azt, amit a római Colosseumban 1994 Nagypéntekén hangsúlyoztam a keresztúti elmélkedés végén. E keresztutat tisztelendő testvérem, Bertalan konstantinápolyi ökumenikus pátriárka szavaival végeztük. Akkor hangsúlyoztam, hogy a vértanúk követésében egy Krisztus-hívők nem lehetnek megosztottak. Ha valóban és eredményesen harcolni akarnak a világ szándéka ellen, mely meg akarja fosztani tartalmától a megváltás misztériumát, *közösen kell megvallaniuk a kereszt egy igazságát.*^[1] A kereszt! A keresztényellenes áramlat meg akarja fosztani értékétől, el akarja silányítani jelentését azáltal, hogy tagadja, hogy az ember új életének abban vannak a gyökerei; hirdetvén, hogy a kereszt sem távlatokat, sem reményeket nem képes táplálni: mert az ember – mondják – pusztán földi lény, akinek úgy kell élnie, mintha Isten nem léteznék.

2. Mindenki látja a kihívást, amit ez a hívők felé jelent, s ők nem tehetik meg, hogy ne vegyenek róla tudomást. Hogyan térhetnének ki az elől, hogy Isten segítségével megtegyenek mindent a megoszlás és bizalmatlanság falainak lebontása, az akadályok és előítéletek legyőzése érdekében, melyek gátolják az ember egyetlen megváltója, Jézus keresztye által minden embernek szóló üdvösség evangéliumának hirdetését?

Hálát adok az Úrnak, hogy rávezetett minket a keresztyenek közötti egység és közösség nehéz, de örömben oly gazdag, hosszú útjára. A felekezetek közötti teológiai dialógusok pozitív és konkrét gyümölcsöket hoztak, s ez a továbblépésre bátorít.

Mindazonáltal a megoldandó elméleti különbségek mellett a keresztyeneknek érzékelniük kell a múltból örökölt *ősi értetlenségek*, a kölcsönös *félreértések* és *előítéletek* súlyát. A helyzetet gyakran súlyosbítja a *tehetetlenség*, a *közömbösség* és a *kölcsönös megismerés hiánya*. Éppen ezért az ökumenikus törekvésnek a szívek megtérésére és az imádságra kell alapulnia, melyek elvezetnek az emlékezet szükséges tisztulásához is. Az Úr tanítványait – akiket a szeretet, az igazság bátorsága s a kölcsönös őszinte megbocsátani és kiengesztelődni akarás lelkesít – a Szentlélek kegyelme arra hívja, hogy közösen vegyék vizsgálat alá fájdalmas múltjukat, s azokat a sebeket, melyek a múltból ma is következnek. Az evangélium mindig friss ereje arra hívja őket, hogy őszinte és teljes tárgyilagossággal, közösen ismerjék föl az elkövetett tévedéseket és azokat a tényezőket, mely sajnálatos elszakadásuk kezdeténél hatottak. Az igazság higgadt és az isteni irgalomtól éltetett, világos szemléletére van szükség, mely meg tudja szabadítani a lelkeket, és mindenki bben készséget tud támasztani elsősorban arra, hogy minden ember, nép és nemzet számára hirdessük az evangéliumot.

3. A katolikus Egyház a II. Vatikáni Zsinattal *visszafordíthatatlanul* elkötelezte magát arra, hogy az ökumenizmus útját járja, az Úr Lelkének szavára figyelve, aki megtanítja őt érteni az „idők jeleit”. A tapasztalatok, melyeket az Egyház az elmúlt években szerzett és ma is folyamatosan átél, még jobban megvilágítják identitását és történelmi küldetését. A katolikus Egyház beismeri és megvallja *gyermekei gyöngeségeit*, tudván, hogy bűneik oly sokszor elárulták és akadályozták az Üdvözítő tervének megvalósítását. Ezért mivel állandóan érzi, hogy az evangéliumi megújulásra hivatott, szüntelenül bűnbánatot tart. Ugyanakkor azonban fölismeri és még inkább magasztalja az *Úr hatalmát*, aki elhalmozva őt az életszentség ajándékával, magához vonja és hasonlóvá teszi a maga szenvedéséhez és föltámadásához.

Történetének sok-sok tapasztalatából okulva az Egyház elkötelezte magát arra, hogy elszakad minden pusztán emberi támasztól annak érdekében, hogy az evangéliumi boldogságokat a maguk mélységében tudja élni. Annak tudatában, hogy az igazság nem másként hat, „csak a saját erejével, mely szelíden és mégis erőteljesen hatol az elmékbe,”^[2] semmi mást nem kíván magának, csak szabadságot az evangélium hirdetéséhez. Tekintélyét ugyanis az igazság és a szeretet szolgálatában gyakorolja.

A magam részéről *támogatni akarok minden hasznos lépést*, hogy az egész katolikus közösség

tanúságtételét a maga egészében és tisztaságában érteni lehessen, mindenekelőtt azt a célt⁴ tartva szem előtt, melyre az Egyház a harmadik évezred küszöbén törekszik. Ebben a különleges órában az Egyház az Úrtól azt kéri, hogy az összes keresztény egysége növekedjék és jusson el a teljes közösségre.[3] E nagyon nemes célt szolgálja a jelen enciklika is, mely a maga lelkipásztori jellegével bátorítani akarja mindazok erőfeszítéseit, akik az egységért fáradoznak.

4. Ez Róma püspökének mint Péter apostol utódjának sajátos feladata. Az Úr iránti engedelmesség mély meggyőződésével és saját emberi törekénységem teljes tudatával végzem e feladatot. Amikor ugyanis Krisztus rábízta Péterre ezt a különleges küldetést az Egyházban, és megbízta azzal, hogy erősítse meg a testvéreket, ugyanakkor rádöbentette emberi gyöngeségére és megtérésre-szorultságára is: „Te, egykor majd megtérve, erősítsd meg a testvéreidet”. [4] Éppen Péter emberi gyöngeségében mutatkozik meg egészen, hogy e különleges szolgálat teljesítése közben a pápa teljesen a kegyelemtől és az Úr imájától függ: „Én imádkoztam érted, hogy meg ne fogyatkozzék a hited.” [5] Péter és utódainak megtérése a Megváltó ezen imájára támaszkodik, s az Egyház folyamatosan részesedik e fohászból. A II. Vatikáni Zsinat által meghatározott ökumenikus korszakunkban Róma püspökének küldetése elsősorban arra szól, hogy emlékeztessen Krisztus tanítványai teljes közösségének szükségességére.

Róma püspökének a maga személyében buzgón magáévá kell tennie Krisztus imádságát a megtérésért, mely „Péter” számára elengedhetetlen ahhoz, hogy a testvéreket szolgálni tudja. Szívvel kérem, hogy ebben az imádságban vegyenek részt a katolikus Egyház hívei és az összes keresztények. Könyörögjenek valamennyien velem együtt ezért a megtérésért.

Tudjuk, hogy az Egyház földi zarándokútján ellenkezésekkel és üldözésekkel találkozott, és fog találkozni. Mindazonáltal reménye megtörhetetlen, miként elronthatatlan az öröm, mely ebből a reményből fakad. A szilárd és örök szikla ugyanis, melyre alapszik, az ő Ura, Jézus Krisztus.

I. A KATOLIKUS EGYHÁZ ÖKUMENIKUS ELKÖTELEZETTSÉGE

1. Isten terve és a közösség

5. Krisztus összes tanítványával együtt a katolikus Egyház is Isten tervére alapozza az egység ökumenikus elkötelezettségét. Ugyanis „az Egyház nem zárkózik magába, hanem állandóan nyitott a misszióra és az ökumenizmusra, mert azért küldetett a világba, hogy hirdesse és tanúsítsa, valósítsa meg és terjessze a közösség misztériumát: összegyűjteni mindent és mindenkit Krisztusban; hogy mindenki számára 'az egység jele' legyen”. [6]

Már az Ószövetségben Isten népe akkori helyzetére utalva Ezekiel próféta – a két összefogott fadarab egyszerű szimbólumával – kifejezte az isteni akaratot, hogy a nép szétszóródott tagjai „mindenfelől egyesüljenek”: „Én az ő Istenük leszek, ők meg az én népem lesznek. Akkor megtudják a nemzetek, hogy én vagyok az Úr, aki megszentelem Izraelt.” [7] János evangéliuma Isten népének akkori helyzetében látja, hogy Jézus halála egyesíti Isten fiait: „Meg kellett halnia a népért, és nemcsak a népért, hanem azért is, hogy Isten szétszóródott gyermekeit

egybegyűjtse”.^[8] Ugyanis – magyarázza az Efezusi levél – „a közjük emelt válaszfalat ledöntötte... keresztalála által az ellenségeskedést megszüntette”, s így a megosztott részekből egységet alkotott.^[9]

6. Isten akarata az egész megosztott emberiség egysége. Ennek érdekében küldte el a Fiát, hogy Ő értünk meghalva és föltámadva, nekünk ajándékozza Szentlelkét. A keresztáldozat vigíliáján maga Jézus kérte az Atyától tanítványai és minden benne hívő számára, hogy egyek, egy élő közösség legyenek. Ebből fakadóan kötelezettség és felelősség hárul Isten előtt az Ő tervéért mindazokra, akik a keresztség által Krisztus testévé válnak, egy olyan testté, melyben teljesen meg kell valósítaniuk a kiengesztelődést és a közösséget. Hogyan tarthatnánk fenn a megosztást, ha a keresztséggel „elmerültünk” az Úr halálában, azaz abban a tényben, mely által Isten Fia ledöntötte a válaszfalakat? „... a megosztottság kétségkívül ellentmond Krisztus akaratának, botránkoztatja a világot és károsítja a legszentebb ügyet, az evangélium hirdetését minden ember számára.”^[10]

2. Az ökumenikus út: az Egyház útja

7. „A századok Ura azonban, aki irántunk, bűnösök iránt való kegyelmének tervét bölcsen és türelmesen valósítja meg, napjainkban az egymástól különvált keresztényekre bőségesebben kezdte árasztani a megbánás lelkét és az egység vágyát. E kegyelem szerte a világon sok embert megmozgatott és a Szentlélek kegyelmének ihletésére még *különvált testvéreink között is napról napra szélesebb körben mozgalom kezdődött a keresztények egységének helyreállításáért.* Ebben az egységmozgalomban, más szóval ökumenikus mozgalomban azok vesznek részt, akik a Szentháromság Istent hívják segítségül és Jézust vallják Úrnak és Megváltónak, s nemcsak egyénenként, hanem azokban a közösségekben, melyekben meghallották az evangéliumot, s melyet mindegyikük a maga és Isten Egyházának nevez. Mégis szinte valamennyien, bár különböző módokon *Isten egyetlen és látható Egyháza felé törekszenek,* melynek valóban egyetemesnek és az egész világhoz küldöttnek kell lennie, hogy a világ Isten dicsőségére megtérjen az evangéliumhoz és üdvözüljön.”^[11]

8. Az *Unitatis redintegratio* nyilatkozat állítását az egész zsinati tanítás összefüggésében kell értenünk. A II. Vatikáni Zsinat kifejezi az Egyházeltökélttségét, mellyel magára vállalja az ökumenikus feladatot a keresztények egysége érdekében, s ezt meggyőződéssel és határozottan kinyilvánítja: „Ez a Szent Zsinat buzdítja a katolikus híveket, hogy ismerjék föl az idők jeleit, és szorgalmasan vegyék ki részüket az ökumenikus munkából.”^[12]

Az ökumenizmus katolikus elveit az *Unitatis redintegratio* elsősorban a *Lumen gentium* Isten népéről szóló, 2. fejezetéből meríti. Ugyanakkor szem előtt tartja mindazt, amit a *Dignitatis humanae* nyilatkozat a vallásszabadságról mond.

A katolikus Egyház reménnyel telve úgy vállalja az ökumenikus elkötelezettséget, mint a hittől megvilágosított és a szeretettől vezérelt keresztény lelkiismeret parancsát. Ide is vonatkoztathatók

Szent Pál apostolnak az első római keresztényekhez intézett szavai: „... a nekünk ajándékozott Szentlélekkel kiáradt szívünkbe az Isten szeretete”, ezért „a remény nem csal meg.”^[13] Ez a remény pedig a keresztények egységére vonatkozik, melynek isteni forrása az Atyának és a Fiúnak és a Szentléleknek szentháromságos egysége.

9. Jézus szenvedésének órájában imádkozott azért, „hogymindnyájan egyek legyenek”.^[14] Ez az egység, mellyel az Úr megajándékozta Egyházát, s melyben mindenkit magához akar ölelni, nem járuléka, hanem központja az Ő művének. Nem is tanítványai közösségének jelentéktelen tulajdonsága, hanem e közösség létéhez tartozik. Isten azért akarja az Egyházat, mert az egységet akarja, és az egységben fejeződik ki az ő szeretetének, „agapéjának” egész mélysége.

E Szentlélektől kapott egység ugyanis nem egyszerűen személyek halmaza, hanem a hitvallás, a hit, a szentségek és a hierarchikus közösség kötelei által alkotott egység.^[15] A hívők *egyek*, mert a Lélekben a Fiú *közösségében*, és benne az Ő Atyával való *közösségében* vannak: „Mi ugyanis az Atyával és az ő Fiával, Jézus Krisztussal vagyunk közösségben.”^[16] A katolikus Egyház számára tehát a keresztények *közössége* nem más, mint annak a kegyelemnek megnyilvánulása bennük, mely által Isten a maga *közösségének* – mely az örök élet – részesévé teszi őket. Krisztus „hogymindnyájan egyek legyenek” szavai tehát imádság az Atyához, hogy az Ő terve teljesen valósuljon meg, s így mindenki előtt fölragyogjon, „hogyan valósul meg az a misztérium, mely kezdettől fogva el volt rejtve Istenben, a mindenség Teremtőjében.”^[17] Krisztusban hinni az egység akarását jelenti; az egységet akarni az Egyház akarását jelenti; az Egyházat akarni a kegyelem közösségének akarását jelenti, mely megfelel az Atya örök tervének. Íme, ezt tartalmazza Krisztus imája: „hogymindnyájan egyek legyenek”.

10. A keresztények közötti megosztás és a teljes közösség bizakodó keresése helyzetében a katolikus hívőket mélyen érinti az Egyház urának fölhívása. A II. Vatikáni Zsinat bátorította elkötelezettségüket egy olyan egyházzszemléletre, mely világos és nyitott a többi keresztényeknél meglévő egyházi értékekre. A katolikus hívők a hit szellemében néznek szembe az ökumenikus problémával.

A zsinat azt mondja, hogy „Krisztus Egyháza e világban mint alkotmányos és rendezett társaság a Péter utóda és a vele közösségben élő püspökök által kormányzott katolikus Egyházban létezik.” ugyanakkor elismeri, hogy „szervezetén kívül is megtalálható az igazságnak és a megszentelésnek több eleme, melyek mint Krisztus egyházának saját ajándékai, a katolikus egységre sarkallnak.”^[18]

„Ennélfogva ezek a tőlünk különvált egyházak és közösségek, ámbár hitünk szerint fogyatkozásokban szenvednek, nem jelentéktelenek és súlytalanok az üdvösség misztériumában. Krisztus Lelke ugyanis nem vonakodik fölhasználni őket az üdvösség eszközéül, melyeknek hatékonysága a kegyelemnek és igazságnak abból a teljességéből ered, amely a katolikus Egyházra van bízva.”^[19]

11. Így a katolikus Egyház állítja, hogy kétezer éves története során – a gyakran súlyos válságok, néhány szolgálja hűtlensége és tagjai mindennapos tévedései ellenére – megőrizte az egységet mindazokkal a javakkal, melyekkel Isten akarta gazdagítani Egyházát. A katolikus Egyház tudja, hogy a Szentlélektől kapott erő birtokában a gyöngeségek, a középszerűségek, a bűnök, egyes gyermekeinek árulásai nem tudják lerombolni azt, amit Isten a maga terve szerint kegyelemként belé áraszt. Még a pokol kapui sem tudnak erőt venni rajta.[20] Mindazonáltal a katolikus Egyház nem feledkezik meg arról, hogy gyermekei közül sokan elhomályosítják az isteni tervet. Az ökumenikus nyilatkozat, fájlván a keresztyények megosztottságát, nem tagadja „az emberi bűnt mindkét részről”, [21] elismervén, hogy a felelősséget nem lehet kizárólagosan a „másikra” terhelni. Isten kegyelméből azonban nem szűnt meg Krisztus Egyházának szerkezete, sem a többi egyházzal és egyházi közösséggel való közössége.

Az igazság és a megszentelés más keresztyény közösségekben különböző módokon meglévő elemei ugyanis objektív alapot biztosítanak egy még tökéletlen közösséghez köztük és a katolikus Egyház között.

Amilyen mértékben ilyen elemek megvannak a más keresztyény közösségekben, annyira van jelen bennük tevékenyen Krisztus egyetlen Egyháza. Ezért beszél a II. Vatikáni Zsinat egy még tökéletlen közösségről. A *Lumen gentium* rendelkezés hangsúlyozza, hogy a katolikus Egyház ezekkel a közösségekkel „sokféle kapcsolatban tudja magát” [22] bizonyos valóságos egységgel a Szentlélekben.

12. Ugyanez a rendelkezés hosszasan kifejtette „az igazság és megszentelés elemeit”, melyek különféle módokon megtalálhatók és működnek a katolikus Egyház látható keretein kívül: „Sokan vannak ugyanis, akik a Szentírást a hit és az élet szabályaként tisztelik, és őszinte vallásos buzgóságot tanúsítanak, akik szerető szívvel hisznek Istenben, a mindenható Atyában és Krisztusban, Isten üdvözítő Fiában, meg is kereszteskednek – és ez összeköti őket Krisztussal –, sőt elismernek és elfogadnak más szentségeket is a maguk egyházaiban vagy egyházi közösségeiben. Többnek közülük püspöksége is van, ünneplik az Eucharisziát, s ápolják a tiszteletet az Istenszülő Szűz iránt. Mindezekhez járul az imádság és más lelki javak közössége; sőt egy valódi összeköttetés a Szentlélekben, aki adományai és kegyelmei által bennük is munkálkodik megszentelő erejével, és többeket közülük vérük ontásáig megerősített. Így a Lélek Krisztusnak valamennyi tanítványában fölkelti a vágyat és a cselekvést, hogy a Krisztus által megállapított módon mindnyájan békességesen egyesüljenek egy nyájban, egy pásztor alatt.” [23]

A zsinat ökumenikus határozata az ortodox egyházak tekintetében egészen odáig elment, hogy kijelentette: „az Úr Eucharisziájának ünneplése által ezekben az egyházakban Isten Egyháza épül és növekszik.” [24] Mindennek elismerése az igazsághoz tartozik.

13. Ugyanez az ökumenikus dokumentum józan komolysággal bontja ki e helyzet elméleti tartalmát. Az ilyen közösségek tagjaira vonatkozóan kijelenti: „... akik a keresztségben megigazultak a hitből, Krisztus testének lettek tagjai, jogosan ékesíti tehát őket a keresztyény név,

s a katolikus Egyház gyermekei méltán ismerik el őket testvéreiknek az Úrban.”[25]

A nyilatkozat a más egyházakban és egyházi közösségekben meglévő sok értékről szólva hozzáfűzi: ezek az elemek „Krisztustól valók és őhöz vezetnek, joggal tartoznak Krisztus egyetlen Egyházához. A keresztény vallás szent cselekményeinek nagy részét különvált testvéreink is végzik, melyek az egyes egyházak vagy közösségek különbözősége szerint más és más módon kétségtelenül meg tudják szülni a kegyelmi életet, és alkalmasak arra, hogy kaput nyissanak az üdvösség közösségébe.”[26]

Az idézett szövegek ökumenikus szempontból igen nagy jelentőségűek. Mert azt jelentik, hogy a katolikus közösség határain kívül nincs egyházi vákuum. Néhány kiemelkedően értékes elem, mely a katolikus Egyházban az Egyházat alkotó üdvösségeszközök és kegyelmi ajándékok szerves egységében létezik, megtalálható más keresztény közösségekben is.

14. Mindezek az elemek az egység után kiáltanak, hogy megtalálhassák benne teljességüket. De nem arról van szó, hogy össze kell gyűjteni a keresztény közösségekben szétszórt értékeket, hogy végül a jövőben elérkezzünk az Isten által szándékolt egy Egyházhoz. A keleti és nyugati egyházatyák hagyományának megfelelően a katolikus Egyház hiszi, hogy a pünkösdi eseményben Isten *már* kinyilvánította az Egyház eszkatologikus valóságát, melyet „Ábel, az Igaz ideje óta” előkészített.[27] Az Egyház már adva van, ezért az utolsó időkben élünk. Ennek a már adott Egyháznak az elemei léteznek, teljes egészükben a katolikus Egyházban, s részlegesen más közösségekben,[28] melyekben a keresztény misztérium bizonyos elemei olykor erősebb megvilágítást nyernek. Az ökumenizmus épp arra irányul, hogy a keresztények közötti részleges közösség növekedjék az igazságban és szeretetben való teljes közösség felé.

3. Megújulás és megtérés

15. A kezdetekből, a keresztény lelkiismeret parancsából elindulva az ökumenikus úton az egység felé a II. Vatikáni Zsinat elsősorban *a szív megtérésének szükségességét* emeli ki. A „betelt az idő és közel van az Isten országa” messiási hír és az azt követő „térjete meg és higgyetek az evangéliumnak”[29] fölszólítás, melyekkel Jézus a küldetését kezdte, azok a lényeges elemek, melyeknek minden új kezdetben jelen kell lenniük. Az Egyház üdvözítő útjának minden szakaszán ez az evangelizáció alapvető igénye, de különösen fontos abban a folyamatban, melyet a II. Vatikáni Zsinat indított el azzal, hogy a megújulásba belefoglalta a keresztények egységének ökumenikus feladatát: „*Igazi ökumenizmus nincs a szív megtérése nélkül.*”[30]

A zsinat mind az egyéni, mind a közösségi megtérésre hív. Minden keresztény közösség annyiban törekszik az egységre, amennyire hűséges az evangéliumhoz. Amikor keresztény hivatásokat élő személyekről van szó, az evangélium belső megtéréséről, a lélek megújulásáról beszél.[31]

Mindegyikünknek radikálisabban meg kell térnünk tehát az evangéliumhoz és – anélkül, hogy egy pillanatra is szem elől tévesztenénk Isten tervét – meg kell változtatnunk a látásunkat. Az ökumenizmussal „Isten csodatetteinek” szemlélését új távlatok gazdagítják, melyekben a

Szentháromság kegyelme működik: annak észrevétele, hogy a Szentlélek tevékenykedik a többi keresztény közösségben, az életszentség példáinak fölfedezése, a szentek határtalan közössége gazdagságának megtapasztalása, a keresztény elkötelezettség váratlan szempontjaival való találkozás. Ezzel egyidejűleg kitágul a bűnbánat tere is: tudatosulnak bizonyos, a testvéri szeretetet sértő kizárások, bizonyos meg nem bocsátások, bizonyos, a „többiek” – az Evangélium szellemével ellenkező – elítélésébe zárkozó gőg, rosszindulatú előítéletről fakadó lebecsülés. Így a keresztények belső életét jellemzi az ökumenikus törekvés és arra hivatottak, hogy engedjék magukat ennek megfelelően formálni.

16. A zsinat tanításában világosan látszik az összefüggés a megújulás, a megtérés és a reform között: „A zarándokúton lévő Egyházat Krisztus erre a szüntelen megújulásra hívja, melyre az Egyháznak mint emberi és földi intézménynek állandóan szüksége van; ebből adódik, hogy ha valamit az idők és tények körülményei miatt akár erkölcsökben, akár az egyházi fegyelemben, akár a hirdetett tanításban – mindezeket gondosan meg kell különböztetni a hitletéteménytől – nem egészen pontosan őriztünk meg, megfelelő időben a kellő helyes módon meg kell újítani.”^[32] Egy keresztény közösség sem vonhatja ki magát e fölhívás alól.

Az őszintén dialogizáló közösségek segítik egymást abban, hogy az apostoli hagyomány világosságánál lássák egymást. Ez rávezeti őket arra, hogy föltegyék a kérdést maguknak: megfelelő módon fejezik-e ki mindazt, amit a Szentlélek az apostolok által átadott.^[33] Ami a katolikus Egyházat illeti, több alkalommal – mint például a kijevi oroszok megkeresztelkedésének 1000. évfordulóján,^[34] és Szt. Cirill és Metód evangelizációjának 1100 éves megemlékezésekor^[35] – is hivatkoztam ezekre az igényekre és távlatokra. Legújabban a Keresztény Egység Pápai Tanácsának jóváhagyással közzétett Ökumenikus Direktóriuma alkalmazta ezeket az elveket a lelkipásztori gyakorlatra.^[36]

17. Ami a többi keresztényeket illeti, számukra hasznos segítséget jelentenek a *Fides et Constitutio* Bizottság fő dokumentumai^[37] és a számos kétoldalú dialógus nyilatkozatai ahhoz, hogy megítéljék, mi szükséges az ökumenikus mozgalomhoz, s a belőle fakadó megtéréshez. Ezek az eligazítások két szempontból jelentősek: jelzik a már elért jelentős eredményeket, és reményt keltenek, mert biztos alapot adnak a további elmélyült kutatáshoz.

A folyamatos megújulásban az apostoli hagyomány fényénél növekvő közösség a keresztény nép jelen állapotában kétségtelenül az ökumenizmusnak egyik legjellemzőbb és legjelentősebb vonása. Másrészt lényeges biztosíték az ökumenizmus jövője számára is. A katolikus híveknek nem szabad meglepedkezniük arról, hogy a II. Vatikáni Zsinat ökumenikus kezdeményezése azon eredmények egyike, melyek abból születtek, hogy az Egyház az evangélium és a nagy hagyomány fényénél vette szemügyre önmagát. Elődöm, XXIII. János pápa ezt nagyon jól fölfogta, ezért amikor összehívta a zsinatot, nem választotta szét az aggiornamentót és az ökumenikus nyitást.^[38] VI. Pál megszentelte a zsinat ökumenikus hivatását azáltal, hogy följújtotta a szeretet dialógusát a konstantinápolyi pátriárkával közösségben lévő egyházakkal, s közösen egy konkrét és nagyon jelentőségteljes gesztust tett, mely „átadta a feledésnek” – és

„kitörölte az emlékezetből és az Egyházból” – a korábbi kiközösítéseket. Emlékeznünk kell arra, hogy a II. Vatikáni Zsinat előkészítésével egyidejűleg született az ökumenizmus sajátos szerve.[39] E Titkárság révén lett a más keresztény közösségek véleménye a kinyilatkoztatásról, az Egyházzal, az ökumenizmus természetéről és a vallásszabadságról szóló nagy viták részesévé.

4. A tanítás alapvető jelentősége

18. Fölidézve a gondolatot, melyet XXIII. János pápa a zsinat megnyitáskor fejtett ki,[40] az ökumenizmusról szóló nyilatkozat az állandó megújulás elemei közé sorolja a tanítás előadásának módját.[41] Ebben az összefüggésben nem a hitletétel módosításáról, a dogmák jelentésének változtatásáról, a lényeges szavak kiiktatásáról, az igazságnak a kor ízléséhez való igazításáról vagy – azzal a hamis megindoklással, hogy ma már érthetetlenek – a Credo bizonyos ágazatainak törléséről van szó. Az Isten akarta egység csak a kinyilatkoztatott hit tartalmának egészéhez való közös ragaszkodásban valósítható meg. A kompromisszum hit dolgában ellentmondásban áll Istennel, aki az Igazság. Krisztus Testében, aki „út, igazság és élet”[42] ki tarthatna törvényesnek az igazság árán létrehozott kiengesztelődést? A vallásszabadságról szóló *Dignitatis humanae* zsinati nyilatkozat az emberi méltóságnak tulajdonítja az igazság – „főleg Istenre és az ő Egyházára vonatkozó” – keresését[43] és a ragaszkodást az igazság követelményeihez. Olyan „együttlét”, mely elárulná az igazságot, ellentétben állna tehát a közösséget följajló Isten természetével és a minden emberi szív legmélyén lakó igazság követelményével.

19. Mindazonáltal a tanítást oly módon kell előadni, hogy érthetővé válják azoknak, akiknek Isten szánta. A *Slavorum apostoli* enciklikában fölidéztem, hogyan fáradozott evégett Cirill és Metód, hogy a bibliai fogalmakat és a görög teológia megfogalmazásait lefordítsák egy egészen más kultúra számára. Azt akarták, hogy „Isten egyetlen ígéje ily módon minden nép számára hozzáférhetővé váljék kultúrájuk sajátos kifejezési formái szerint.”[44] Megértették, hogy „nem erőltethetik rá a népekre, melyekben az evangéliumot hirdetniük kell, az egyébként vitathatatlanul magasabbrendű görög nyelvet és bizánci kultúrát, vagy annak a fejlettebb társadalomnak szokásait és törvényeit, melyben ők maguk felnőttek.”[45] Így megvalósították „a tökéletes közösséget a szeretetben, mely megvédi az Egyházat minden nemzeti elfogultságtól, minden elzárkózástól, minden faji megkülönböztetéstől és minden nacionalista, felsőbbrendűsége hivatkozó visszaéléstől.”[46] Ugyanebben a szellemben nem tétováztam elmondani az ausztráliai bennszülötteknek: „Nem lehettek két részre oszlott nép... Jézus arra hív benneteket, hogy saját kultúrátkban fogadjátok be szavait és értékeit.”[47] Mivel a hit ajándéka természete szerint az egész emberiségnek szól, igényli, hogy minden kultúrában lefordítsák. Az igazságban való közösség döntő mozzanata ugyanis az *igazság tartalma*. Az igazság kifejezése sok formát ölthet. S a kifejezési formák megújítása teszi szükségessé, hogy a mai embernek átadjuk az evangéliumi üzenet változatlan tartalmát.[48]

Ennek a nemcsak a hit kifejezés módjában, hanem magában a hívő életben történő „megújulásnak

tehát igen nagy ökumenikus jelentősége van.”[49] De föltehetnénk a kérdést: kinek kell ezt a megújulást végrehajtania? A zsinat világosan válaszol e kérdésre: ez „az egész Egyház gondja, mind a híveké, mind a pásztoroké; mindenkit a maga adottságának megfelelően érint a mindennapi keresztény életben éppúgy, mint a teológiai és a történelmi kutatásban.”[50]

20. Mindez nagyon fontos és alapvető az ökumenikus tevékenység szempontjából. Egyértelműen fakad belőle ugyanis, hogy az ökumenizmus, a keresztények egységét támogató mozgalom *nem egyszerű „függelék”*, amit az Egyház hagyományos tevékenységéhez csatolunk. Épp ellenkezőleg, szervesen tartozik az Egyház életéhez és tevékenységéhez, következésképpen az Egyház egészét át kell hatnia, s olyannak kell lennie, mint egy egészséges és viruló, a teljes kifejlődés felé tartó fa gyümölcse.

Így hitt XXIII. János pápa az Egyház egységében és így tekintett az összes keresztény egységére. A többi keresztényről, a nagy keresztény családról megállapította: „Ami bennünket egyesít, sokkal erősebb annál, ami minket megoszt.” A II. Vatikáni Zsinat pedig így buzdít: „Gondolja meg minden Krisztus-hívő, hogy annál jobban előmozdítja, sőt éli is a keresztények egységét, minél maradéktalanabban törekszik evangéliumi életre. Minél szorosabb közösségben egyesülünk ugyanis az Atyával, a Fiúval és a Szentlélekkel, annál bensőségesebben és könnyebben tudjuk elmélyíteni a kölcsönös testvériséget is.”[51]

5. Az imádság elsőbbsége

21. „E szívbéli megtérést és életszentséget a keresztények egységéért mondott magán- és nyilvános könyörgésekkel együtt az egész ökumenikus mozgalom lelkének kell tekinteni, és jogosan nevezhető lelki ökumenizmusnak is.”[52]

A szívek megtérésére vezető úton a szeretet ritmusában haladunk; e szeretet Isten felé, s ugyanakkor a testvérek felé irányul: minden testvér felé, azok felé is, akik még nincsenek teljes közösségben velünk. A szeretetből születik az egység vágya azokban is, akik tagadták ennek szükségét. A személyek és a közösségek közötti egység művésze a szeretet. Ha szeretjük egymást, arra törekszünk, hogy elmélyítsük és tökéletesítsük közösségünket. A szeretet úgy fordul Isten felé, mint a közösség tökéletes forrása, az Atya, a Fiú és a Szentlélek egysége felé, hogy erőt merítsen a közösségek és személyek közösségének létrehozására, vagy a még megosztottságban lévő keresztények közösségének helyreállításához. A szeretet az a mélységes áramlat, mely életet és erőt ad az egységre vezető folyamatnak.

A szeretet *legteljesebb megnyilvánulása a közös imádság*. Azt az imádságot, amelyben az egymás között még tökéletesen nem egyesült testvérek találkoznak, a II. Vatikáni Zsinat úgy határozta meg, hogy ez az egész ökumenikus mozgalom lelke. „Valóban igen hatékony eszköz az egység kegyelmének elnyerésére, *egyúttal hitelesen jelzi, hogy van olyan kötelék, amely összekapcsolja a katolikusokat különvált testvéreikkel.*”[53] Akkor is, amikor nem kifejezetten a keresztények egységéért, hanem például a békéért imádkoznak, a közös imádság önmagában

kifejezi és erősíti az egységet. A keresztények közös imádsága magát Krisztust hívja, hogy látogassa meg azok közösségét, akik kéréssel fordulnak Hozzá, hiszen „ahol ketten vagy hárman összejönnek az én nevemben, ott vagyok közöttük.”^[54]

22. Amikor a keresztények közösen imádkoznak, az egység megvalósulása közelebbinek látszik. A keresztények sokszorosan széttöredezett, hosszú történelme rendeződni látszik azáltal, hogy az egység forrása, Jézus Krisztus felé törekszenek. Ő „ugyanaz tegnap, ma és mindörökké!”^[55] Az imádság közösségében Krisztus valóságosan jelen van; imádkozik „bennünk”, „velünk” és „értünk”. Ő vezeti imádságunkat a vigasztaló Szentlélekben, akit megígért és megadott Egyházának már az utolsó vacsora termében, amikor az Egyházat a maga eredeti egységében megalapította.

Az egység felé vezető ökumenikus úton az elsőbbség a *közös imádságé*, a Krisztus körül lévők imádságos közösségéé. Ha a keresztények megosztottságuk ellenére egyre többször tudnak imádságban találkozni Krisztus körül, egyre inkább ráébrednek, hogy az őket egyesítő tényezőkhöz képest mily kevés az, ami elválasztja őket. Ha egyre gyakrabban és kitartóbban találkoznak Krisztus előtt az imádságban, bátorságot nyernek ahhoz, hogy szembenézzenek a megosztottságok fájdalmas és emberi valóságával, és közösen fognak magukra találni az Egyháznak abban a közösségében, melyet Krisztus minden emberi korlát és gyöngeség ellenére folyamatosan formál a Szentlélekben.

23. *Végül az imádságos közösség megtanít új szemmel látni az Egyházat és a kereszténységet.* Nem szabad elfelednünk ugyanis, hogy az Úr azért kérte az Atyától tanítványai egységét, hogy ez tegyen tanúságot az Ő küldetéséről, és a világ el tudja hinni, hogy az Atya küldte Őt.^[56] Elmondható, hogy az ökumenikus mozgalom bizonyos értelemben azoknak negatív tapasztalatából indult ki, akik az egyetlen evangéliumot hirdetvén külön-külön a saját egyházukra vagy egyházi közösségükre hivatkoztak; olyan ellentmondás ez, ami nem kerülhette el az üdvösség üzenetét hallgatók figyelmét, és akadályként jelentkezett az evangéliumi üzenet elfogadásában. E nagy akadályt sajnos még nem győztük le, mert való igaz: még nem vagyunk teljes közösségben. Mégis megosztottságaink ellenére úton vagyunk a teljes egység felé; azon egység felé, mely az apostoli egyházat jellemezte, s amit mi őszintén akarunk: a hittől vezérelt közös imádságunk a bizonyosága ennek. E közös imádságban az egyetlen Krisztus nevében gyűlünk össze. Ő a mi egységünk.

Az „ökumenikus” imádság a keresztény misszió és hihetőségének szolgálatában áll. Ezért jelen kell lennie az Egyház életében és a keresztények egységét előmozdító minden tevékenységben. Úgy vagyunk, mintha mindig vissza kellene térnünk a nagycsütörtöki cönákulumba, s itt kellene találkoznunk, jóllehet közös jelenlétünk egy ilyen helyen még csak törekszik a tökéletességre, mindaddig, amikor majd a tökéletes egyházi közösségakadályainak legyőzése után az összes keresztények egyesülnek az Eucharisztia egy ünneplésében.^[57]

24. Örvendetes megállapítanunk, hogy a sok ökumenikus találkozóhoz szinte mindig hozzátartozik

az imádság, sőt abban érik el csúcspontjukat. A keresztények egységéért végzett imahét januárban, vagy bizonyos országokban Pünkösd körül, immár elterjedt és szilárd hagyománnyá vált. De ezen kívül is sok alkalom van az esztendő során, ami közös imádságra hozza össze a keresztényeket. Ebben az összefüggésben szeretnék hivatkozni arra a különös tapasztalatra, mely *a pápa zarándoklata az egyházak között* a különböző kontinenseken és a mai *ökumené* különböző országaiban. Jól tudom, hogy a II. Vatikáni Zsinat irányította a pápát apostoli szolgálatának e különös gyakorlatára. Sőt, többet is lehet mondani. A zsinat a pápa e zarándoklatát egyenesen kötelezővé tette, hogy Róma püspöke így teljesítse a közösség szolgálatát.^[58] E látogatásaim szinte mindig magukban foglalták az ökumenikus találkozókat, és *a közös imádságot is azokkal a testvérekkel, akik keresik az egységet Krisztusban és az ő Egyházában*. Megindultsággal emlékezem az anglikán közösség primásával, a canterburyi katedrálisban 1982. május 29-én közösen mondott imádságra, amikor *közös hagyományunk hosszú évszázadainak és az elszakadást követő szomorú éveknél* különleges bizonyosságát ismertem föl abban a csodálatos épületben;^[59] mint ahogy nem tudom feledni látogatásaimat a skandináv és északi országokban (1989. június 1–10.), Amerikában vagy Afrikában, s az Egyházak Világtanácsának székhelyén (1984. június 12.), mely szervezet célja az egyházak és egyházi közösségek meghívása arra, hogy „a látható egység céljából vegyenek részt az egy hitben és az egy eucharisztikus közösségben”.^[60] Feledhetetlen marad számomra az ökumenikus patriárkátuson a Szent György templomban való részvételem az eucharisztikus liturgiában (1979. november 30.), és a szertartás a Szent Péter bazilikában tisztelendő testvérem, I. Demetriosz pátriárka Rómában tett látogatása alkalmából (1987. december 6.). Ez alkalommal a konfesszió oltáránál közösen vallottuk a nicea–konstantinápolyi hitvallást eredeti görög nyelven. Néhány szóval lehetetlen leírni ezeknek az imádságos találkozóknak a légkörét. A résztvevők mindegyikére ránehezedett a múlt, és mindenki a maga módján szólalt meg; mindenkit mélyen érintett az Egyház emlékezete, melyet a Vigasztaló, az összes Krisztusban hívők egységének keresésére irányít.

25. De nem csupán a pápa lett zarándok. Az elmúlt években más egyházak és egyházi közösségek sok tekintélyes képviselője látogatott meg Rómában, s nyilvános alkalmakkor és magánformában is tudtam velük imádkozni. Már említettem I. Demetriosz ökumenikus pátriárka látogatását. Most szeretnék emlékeztetni arra az imádságos találkozásra is, melyen szintén a Szent Péter bazilikában együtt voltam egy vesperáson az evangélikus érsekekkel, Svédország és Finnország primásaival Szent Brigitta szenttéavatásának 600 éves évfordulója alkalmából (1991. október 5.). Ez példa arra, hogy az egységért való imádság kötelessége miatt lett az Egyház életének integrális része. Nincs olyan jelentős esemény, amit ne gazdagítana a keresztények kölcsönös jelenléte és imádsága. Lehetetlen valamennyi találkozót felsorolnom, bár mindegyik megérdemelné. Valóban az Úr ragadta meg a kezünket és vezet minket. Ezek a változások, ezek az imádságok már hosszú oldalakat töltenek meg az „egység könyvében”, abban a „könyvben”, melyet sokszor újra kell olvasnunk, hogy indításokat és reményt merítsünk belőle.

26. Az imádság, az imádságos közösség mindig lehetőséget ad arra, hogy újra fölfedezzük az „*egy a ti Atyátok*”^[61] szavak evangéliumi igazságát: a mi Atyánk az az Abba, akinél Krisztus, a

vele egylényegű, egyszülött Fiú közbenjár értünk; és e szavakét is: „*egy a ti mesteretek, és ti mind testvérek vagytok*”.[62] Az „ökumenikus imádság” föltárja a testvériség alapvető dimenzióját Krisztusban, aki azért halt meg, hogy Isten szétszóródott fiait összegyűjtse, hogy mi Isten fiaivá válva[63] teljesebben tükrözzük Isten atyaságának kifürkészhetetlen igazságát, s ugyanakkor mindegyikünk emberségének igazságát.

Az „ökumenikus imádság”, a testvérek és nővérek imádsága mindezt kifejezi. Ők ugyanis, éppen mert megosztottak, egyre nagyobb reménnyel *egyesülnek Krisztusban, rábízva egységük és közösségük jövőjét*. Ebben az összefüggésben újra hivatkozhatunk a zsinat tanítására: „Amikor az Úr Jézus az emberi észnek föl nem fogható távlatokat nyitva azért imádkozik az Atyához, hogy *'legyenek mindnyájan egyek..., amint mi egyek vagyunk*”[64], bizonyos hasonlóságot sejtet az isteni személyek egysége és Isten gyermekeinek igazságban és szeretetben élt egysége között.”[65]

A szív megtérése, az egység hiteles keresésének lényeges föltétele az imádságból fakad és az viszi a teljességre: „Az elme megújulásából, az önmehtagadásból és az őszinte szeretetből ered és érlelődik az egység vágya. Ezért kérnünk kell a Szentlélektől az őszinte önmehtagadás, az alázatosság, a szelíd szolgálat és a mások iránti testvéri szeretet kegyelmét.”[66]

27. Az egységért való imádság nemcsak azokra tartozik, akik megosztott keresztények között élnek. Mindegyikünk bensőséges, személyes dialógusából, melyet az imádságban az Úrral kell folytatnunk, nem szabad kizárnunk az egységgel való törődést. Csak így lesz része ugyanis életünknek és az Egyházban vállalt elkötelezettségünknek. Ezen igény hangsúlyozására akartam a katolikus hívők szeme elé állítani egy példát, az egységről nevezett Mária Gabriella trappista nővért, akit 1983. január 25-én avattam boldoggá.[67] Mária Gabriella nővér arra kapott meghívást, hogy hagyja el a világot. Az elmélkedésnek és az imádságnak szentelte életét, főként János evangéliumának 17. fejezetére koncentrálván, és a keresztény egységéért ajánlotta föl magát. Íme, ez minden imádság foglalata: az élet fönttartások nélküli följánlása az Atyának, a Fiú által a Szentlélekben. Mária Gabriella nővér példája megérteti velünk, hogy nincs szükség különleges időkre, helyzetekre vagy helyekre ahhoz, hogy az egységért imádkozzunk. Krisztusnak az Atyához intézett imádsága mindenki számára mindig és mindenütt példa.

6. Ökumenikus dialógus

28. Ha az imádság az ökumenikus megújulás és az egységre törekvés „lelke”, rá épül és belőle táplálkozik *mindaz, amit a zsinat „dialógusként” határoz meg*. A dialógus meghatározása kétségtelenül összefüggésben van a mai *perszonalisztikus gondolkodással*. A dialógus mint magatartás a személy természetéhez és méltóságához tartozik. Filozófiai szempontból nézve a dialógus kapcsolódik a zsinat emberről megfogalmazott igazságához: ő ugyanis „a Földön az egyetlen teremtmény, akit Isten önmagáért akart;” emiatt az ember „teljesen csak akkor találhat önmagára, ha őszintén elajándékozza magát.”[68] A dialógus elkerülhetetlen az ember önmegválósítása felé vezető úton, akár egyénileg, akár közösségben. Bár a dialógus fogalmából

elsődlegesen a megismerés mozzanata mutatkozik (dia–logosz), minden dialógusnak átfogó egzisztenciális dimenziója van. Az embert a maga egészében érinti; a közösségek közötti dialógus egész különlegesen szólítja a közösségek alanyiságát.

A dialógus ezen igazságát, melyet oly mélyen fejezett ki VI. Pál pápa *Ecclesiam suam* enciklikájában, a zsinat tanításában és ökumenikus gyakorlatában is helyt kapott. A dialógus nem csupán eszmék cseréje, hanem mindig „ajándékok” cseréje.^[69]

29. Ezért az ökumenikus nyilatkozat szerint is az első „azoknak a szavaknak, állításoknak és cselekedeteknek kiküszöbölése, amelyek az igazság és méltányosság mércéje szerint nem felelnek meg különvált testvéreink helyzetének, ezért megnehezítik a velük való kapcsolatainkat.”^[70] E dokumentum a kérdéssel a katolikus Egyház szempontjából foglalkozik, és arra a kritériumra mutat rá, amit az Egyháznak a többi kereszténnyel szemben kell alkalmaznia. Azonban kölcsönösség igényéről is szó van. Tartózkodni a mondottaktól mindazok kötelessége, akik dialógust akarnak. Az ellentét és a konfliktus helyzetéből el kell jutni arra a szintre, amelyen egyik a másikat kölcsönösen partnernek ismeri el. A dialógus kezdetekor mindkét résznek föl kell tételeznie a megbékélés, az igazságban való egység akaratát a beszélgető partnerben. Ennek érdekében a kölcsönös szembenállásnak meg kell szűnnie. A dialógus csak így fog segíteni a megoszlás legyőzésében, s az egység megközelítésében.

30. Az igazság Lelke iránti nagy hálával elmondható, hogy a II. Vatikáni Zsinat ideje áldott időszak volt, amikor létrejöttek az alapvető föltételek ahhoz, hogy a katolikus Egyház részt vegyen az ökumenikus dialógusban. Másrészt a különböző egyházak és egyházi közösségek megfigyelőinek jelenléte, részvételük a zsinati eseményben, a zsinat által lehetővé tett sok találkozás és közös imádság hozzájárult ahhoz, hogy létrejöjjenek a *közös dialógus föltételei*. A zsinat idején a más egyházak és keresztény közösségek képviselői megtapasztalták az egész világ katolikus püspökei, s különösen az Apostoli Szentszék dialógus-készségét.

7. A dialógus helyi szervezetei

31. Az ökumenikus dialógus feladata, miként az a zsinat óta kibontakozott, egyáltalán nem csak az Apostoli Szentszék kiváltsága, hanem az egyes helyi, részegyházaknak is gondja. Az ökumenikus lelkiület és cselekvés előmozdítása érdekében a Püspöki Konferenciák és a keleti katolikusok egyházainak színódusai bizottságokat hoztak létre. Hasonló szervezetek dolgoznak az egyes egyházmegyékben is. Ezek a kezdeményezések tanúsítják, hogy a zsinat ökumenikus elvei a katolikus Egyházban általánosan és konkrétan megvalósulnak: ez lényeges szempontja az ökumenikus mozgalomnak.^[71] A dialógus nem csupán megkezdődött, hanem kifejezett szükségletté vált, egyike lett az Egyház kiemelt feladatainak; ennek következtében kialakult a dialogizálás „technikája”, s egyidejűleg megerősödött a dialógus szelleme. Mindenekelőtt a különböző egyházak vagy közösségek keresztényei közötti dialógust kell megemlítenem, melynek során „a jól fölkészült szakemberek mélyrehatóan kifejtik a maguk közösségének tanítását, világosan bemutatva annak jellemző vonásait.”^[72] Mindazonáltal hasznos, ha minden hívő, aki

részt vesz dialógusban, ismeri annak módszerét.

32. Miként a vallásszabadságról szóló zsinati nyilatkozat mondja: „Az igazságot a személy méltóságának és társas természetének megfelelő módon kell keresni, tudniillik szabad kereséssel, tanítás vagy képzés, közlés és dialógus segítségével, melyekkel emberek előadják a megtalált vagy megtalálni vélt igazságot, azért, hogy segítsék egymást az igazság keresésében; a megismert igazsághoz pedig személyes beleegyezéssel kell ragaszkodni.”^[73]

Az ökumenikus dialógusnak igen nagy jelentősége van. „E dialógus által ugyanis mindkét közösség tanítása és élete jobban megismerhető, ami növeli a kölcsönös megbecsülést; szélesebb körű együttműködésre nyílik lehetőség mindazon tennivalók terén, melyeket a közjó érdekében valamennyiük keresztény lelkiismerete megkövetel; s ahol erre engedély van, közös imára is összejönnek. Végezetül valamennyien megvizsgálják Krisztus Egyházra vonatkozó akarata iránti hűségüket, s miként kell, serényen hozzálátnak a megújulás és a megújítás munkájához.”^[74]

8. *A dialógus mint lelkiismeretvizsgálat*

33. A zsinat fölfogása szerint az ökumenikus dialógusnak sajátos jellege, hogy közösen keresik az igazságot, elsősorban az Egyház igazságát. Az igazság formálja ugyanis a lelkiismeretet, és irányítja a tevékenységet az egység javára. Ugyanakkor igényli, hogy a keresztények, a megoszlott testvérek lelkiismerete és cselekedetei legyenek alárendelve Krisztus egységért mondott imájának. Kölcsönös összefüggés van az imádság és a dialógus között. Az elmélyültebb és tudatosabb imádság termékenyebbé teszi a dialógust. Az imádság egyrészt feltétele a dialógusnak, másrészt egyre érettebb formában a gyümölcse is.

34. Az ökumenikus dialógusnak köszönhetően elmondhatjuk, hogy közös imádságunk érettebb lett. Ez úgy lehetséges, hogy a *dialógus egyidejűleg lelkiismeretvizsgálat is*. Hogyan ne emlékeznénk ezzel kapcsolatban Szent János első levelére? „Ha azt állítjuk, hogy nincs bűnünk, saját magunkat vezetjük félre és nincs meg bennünk az igazság. Ha megvalljuk bűneinket, akkor mivel (Isten) jó és igazságos, megbocsátja bűneinket és minden gonoszságtól megtisztít minket.”^[75] János azonban még tovább megy: „Ha azt állítjuk, hogy nem vétkeztünk, hazugnak tüntetjük fel Őt, és tanítása nincs bennünk.”^[76] *Bűnösségünk beismerésének az ökumenikus dialógus lelkületét is jellemeznie kell*. Ha nem válna lelkiismeret-vizsgálattá mint „a lelkiismeretek dialógusa”, hogyan tehetnénk magunkévá azt a bizonyosságot, melyről ugyanez a levél beszél: „Gyermekeim! Ezeket azért írom, hogy ne kövessetek el bűnt. De ha valaki bűnbe esik, *van szószólónk az Atyánál: Jézus Krisztus, az igaz. Ő az engesztelő áldozat bűneinkért, nemcsak a mieinkért, hanem az egész világ bűneiért is.*”^[77] A világ minden bűnét magába foglalta Krisztus megváltó áldozata, tehát az Egyház egysége ellen elkövetettek is: a keresztények bűneit, a pásztorokét éppúgy, mint a hívőkét. Még a sok bűn után is, ami a megoszlottság történelme folyamán fölhalmozódott, *a keresztények egysége lehetséges, föltéve, hogy alázattal beismerjük az egység ellen elkövetett bűnöket, s meg vagyunk győződve arról, hogy meg kell térnünk.*

Nemcsak a személyes bűnöket kell megbocsátani és túlhaladni, hanem a szociális bűnöket, a bűn úgynevezett „struktúráit” is, melyeknek részük volt és lehet a megoszlásban és annak megmerevedésében.

35. A II. Vatikáni Zsinat ismét segítségünkre jön. Elmondható, hogy az egész Ökumenikus Nyilatkozatot a megtérés lelkülete hatja át.[78] Ebben a dokumentumban az ökumenikus dialógus sajátos jelleget ölt; a „megtérés dialógusává”, vagy VI. Pál pápa kifejezésével élve: az üdvösség hiteles dialógusává alakul.[79] A dialógus nem történhet pusztán horizontálisan, csak a találkozásra, a szempontok és az egyes közösségek sajátos ajándékainak cseréjére korlátozva; vertikális iránya is van, sőt elsősorban vertikális iránya van, azaz Krisztusra irányul, aki mint a világ Megváltója és a történelem Ura, a mi megbékélésünk. A dialógus vertikális dimenziója abban áll, hogy közösen és kölcsönösen elismerjük, hogy bűnös férfiak és nők vagyunk. És ez azokban a testvérekben, akik még nincsenek egymással teljes közösségben, megnyitja azt a belső teret, melyben Krisztus, az Egyház egységének forrása Vigasztaló Lelkének teljes erejével hatékonyan tud működni.

9. Az eltéréseket megoldó dialógus

36. A dialógus annak is természetes eszköze, hogy szembesítsük a különböző nézőpontokat, és megvizsgáljuk azokat az eltéréseket, melyek a keresztények közötti teljes közösség akadályai. Az Ökumenikus Nyilatkozat először leírja azokat az erkölcsi készségeket, melyekkel az elméleti vitákhoz kell közeledni: „Az ökumenikus dialógusban az Egyház tanításához ragaszkodó katolikus teológusoknak, amikor elkülönült testvéreikkel vizsgálják Isten misztériumait, igazságszeretettel, szeretettel és alázattal kell eljárniuk.”[80]

Az igazság szeretete a keresztények közötti teljes közösség hiteles keresésének legmélyebb dimenziója. E szeretet nélkül lehetetlen volna megközelíteni az eltérések vizsgálata során fölmerülő objektív teológiai, kulturális, pszichológiai és szociális nehézségeket. E benső és személyes dimenzióhoz elválaszthatatlanul hozzátartozik a szeretet és az alázatosság lelkülete; a dialogizáló partner iránti szeretet és az igazság iránti alázatosság, mely fölfedezi és megkívánhatja a korábbi állítások és beidegződések átgondolását.

Ami az eltérések tanulmányozását illeti, a zsinat megkívánja, hogy a tanítás egészét világosan adják elő. Ugyanakkor elvárja, hogy a katolikus hit hirdetésének módja és módszere ne legyen akadály a testvérekkel folytatott dialógusban.[81] Kétségtelenül lehetséges úgy megvallani a hitet és magyarázni a tanítást, hogy az pontos, hűséges és érthető legyen, ugyanakkor legyen tekintettel a másik szellemi kategóriáira és történeti tapasztalatára.

Nyilvánvaló, hogy a teljes egységnek annak a teljes igazságnak elfogadásában kell megvalósulnia, melybe a Szentlélek bevezeti Krisztus tanítványait. Éppen ezért mindenáron el kell kerülni az igazság redukálásának és a felszínes konkordizmusnak minden formáját. A komoly kérdéseket meg kell oldani, mert a megoldatlan kérdések később nyílt vagy burkolt formában újra

megjelennek.

37. Az Ökumenikus Nyilatkozat ad egy támpontot is a katolikusoknak arra az esetre, amikor tanításokat vetnek egybe. „A tanítások egybevetésekor ne feledjék, hogy a katolikus tanításhoz tartozó igazságoknak hierarchiájuk van, mert nem azonos módon kapcsolódnak a keresztény hit alapjához. Így egyengetjük útját a testvéri vetélkedésnek, amely serkenteni fog mindenkit, hogy egyre mélyebben megismerje és egyre világosabban föltárja Krisztus fölfoghatatlan gazdagságát.”^[82]

38. A dialógus során elkerülhetetlenül találkozunk a különböző megfogalmazások problémájával, melyekkel az egyházak és egyházi közösségek kifejezik a tanítást, s ennek több következménye is van az ökumenikus feladat szempontjából.

A saját közösségben megszokott formulától eltérően megfogalmazott tantételek esetében először is tisztázni kell, hogy vajon a szavak nem azonos jelentésűek-e, miként például új közös megnyilatkozásokban történt, melyeket Elődeim, s magam is aláírtam olyan egyházak pátriárkáival együtt, melyekkel századok óta krisztológiai viták voltak. Ami a kinyilatkoztatott igazság megfogalmazását illeti, a *Mysterium Ecclesiae* nyilatkozat megállapítja: „Jóllehet az igazságok, melyeket az Egyház a dogmatikus formulákkal tanítani akar, különböznek az adott kor változó gondolkodásától és nélküle is kifejezhetők, mindazonáltal olykor előfordulhat, hogy ezeket az igazságokat a Szent Tanítóhivatal is olyan szavakkal adja elő, melyek magukon viselik a kornak megfelelő gondolkodás nyomait. Ezeket megfontolva állítanunk kell, hogy az Egyházi Tanítóhivatal dogmatikus formulái a kinyilatkoztatott igazságot kezdettől fogva megfelelő módon közölték, s változatlanul megmaradva örökre közvetíteni fogják azoknak, akik e formulákat értelmezik.”^[83] Ebből a szempontból az ökumenikus dialógus, mely a dialogizálókat kölcsönösen érdeklődésre, megértésre és magyarázatra készíti, váratlan fölfedezéseket tesz lehetővé. A viták és a türelmetlen perlekedések összeférhetetlen állításokká torzították azt, ami valójában egy és ugyanazon valóság két különböző szempontból látott nézete volt. Ma meg kell találni a formulát, mely a valóságot a maga egészében tartalmazza, s lehetővé teszi a részleges értelmezés túlhaladását, s a hamis értelmezések kiküszöbölését.

Az ökumenizmus egyik előnye, hogy segíti a keresztény közösségeket az igazság kifürkészhetetlen gazdagságának fölfedezésében. E tekintetben is mindaz, amit a Lélek a „többiekben” munkál, hozzájárulhat az egész közösség épüléséhez,^[84] és bizonyos értelemben oktatja azt Krisztus misztériumáról.

39. Végül a dialógus a benne résztvevőket szembesíti azokkal a valós különbségekkel, melyek a hitet érintik. Főként ezeket a különbségeket kell őszinte testvéri szeretettel, a saját és a felebarát lelkiismerete igényeinek tiszteletben tartásával közelíteni, mélységes alázattal és igazságszeretettel. E konfrontációnak két lényeges hivatkozási pontja van: a Szentírás és az Egyház nagy Hagyománya. A katolikusok segítségére van az Egyház mindig élő Tanítóhivatala.

10. *Hatékony együttműködés*

40. A keresztények közötti kapcsolatok nem csupán a kölcsönös megismerésre, a közös imádságra és a dialógusra irányulnak, hanem már most lehetővé teszik és igénylik is különböző szinteken az összes lehetséges gyakorlati együttműködést lelkipásztori, kulturális, szociális téren, s az evangéliumi üzenet melletti tanúságtételben.[85]

„A keresztények együttműködése életszerűen fejezi ki azt a kapcsolatot, amely máris egyesíti őket, és teljesebb fényben mutatja meg Krisztusnak, a Szolgának arcát.”[86] Egy ilyen közös hiten alapuló együttműködés nemcsak a testvéri közösség teljessége, hanem magának Krisztusnak megnyilvánulása.

Ezen túlmenően az ökumenikus együttműködés az ökumenizmusnak igazi iskolája, út az egység felé. A cselekvés egysége elvezet a hit teljes egységéhez: „Az ilyen együttműködés közben minden Krisztusban hívő könnyűszerrel megtanulhatja, miként lehet egymást jobban megismerni, többre becsülni, s hogyan épül a keresztény egység útja.”[87]

A világ szemében a keresztények együttműködése a közös keresztény tanúságtétel dimenzióját ölti magára és az evangelizáció eszközévé válik mindkét rész javára.

II. A DIALÓGUS GYÜMÖLCSEI

1. *Az újra megtalált testvériség*

41. A zsinat befejezése óta folyó ökumenikus dialógusról mondtak hálaadásra késztetnek az igazság Lelke iránt, akit az Úr Krisztus az apostoloknak és az Egyháznak megígért.[88] Először történik a történelemben, hogy a keresztények egységét előmozdító tevékenység ily nagy méreteket öltött. Már ez önmagában Isten mérhetetlen nagy ajándéka, melyért hálásnak kell lennünk. Krisztus teljességéből „kegyelmet kegyelemre halmozva” kapunk.[89] Az Istentől már kapott ajándékok elismerése fölkészít bennünket a további nélkülözhetetlen ajándékok fogadására, hogy véghez tudjuk vinni az egység ökumenikus művét.

Egy pillantás az elmúlt harminc esztendő egészére jobban érhetővé teszi a közös evangéliumhoz fordulás –

melyet Isten Lelke az ökumenikus mozgalom eszközévé tett – sok gyümölcsét.

42. Az egyik ilyen gyümölcs például, hogy – a hegyi beszéd szellemében – az egy-egy felekezethez tartozó keresztények már nem ellenségnek vagy kívülállónak tekintik a többi keresztényt, hanem a testvért és a nővért látják bennük. Továbbá figyelmesebbé válik a szóhasználat, még az *elszakadt testvérek* kifejezést is beleértve, és a keresztségi karakterhez kötődő közösségre – melyet a Szentlélek a történelmi és kánonjogi szakadások ellenére táplál – utaló szavakra törekszik. Mostanában a „többi keresztényről”, „többi megkereszteltről”, „többi

közösség keresztényeiről” beszélnek. Az *Ökumenikus direktórium*[90] azokat a közösségeket, melyekhez ezek a keresztények tartoznak, így nevezi: „egyházak és egyházi közösségek, melyek nincsenek teljes közösségben a katolikus Egyházal”. E szótárbővülés a gondolkodásmód jelentős fejlődéséről tanúskodik. Mélyül a közös Krisztushoz tartozás tudata. Ezt sokszor személyesen is megtapasztaltam azokon az ökumenikus szertartásokon, melyek apostoli útjaim jelentős eseményei, illetve a Rómában tartott ökumenikus találkozók és szertartásokon. A keresztények „egyetemes testvérisége” szilárd ökumenikus meggyőződéssé vált. Feledésnek adva a korábbi kiközösítéseket az egykor versengő közösségek ma sok esetben kölcsönösen segítik egymást; néha szent helyeket bocsátanak egymás rendelkezésére, tanulmányi ösztöndíjakat bocsátanak a szegényebb közösségek rendelkezésére, hogy szolgálati személyzetüket képezhessék, közbenjárnak a polgári hatóságoknál jogtalanul hátrányosan megkülönböztetett más keresztények védelmére, kimutatják azoknak a rágalmaknak alaptalanságát, melynek bizonyos csoportok áldozatul esnek.

Egyszóval a keresztények megtértek egy olyan testvéri szeretetre, mely Krisztus összes tanítványát átöleli. Ha megtörténik, hogy erőszakos politikai törekvések következtében konkrét helyzetekben bizonyos erőszakosság vagy versengés mutatkozik, a szembenálló felek hatóságai úgy lépnek közbe, hogy a szeretet szellemének „új törvénye” érvényesüljön. Sajnos ez a lelkület még nem tudta átalakítani az összes véres konfliktus helyzetét. Ilyen körülmények között az ökumenikus elkötelezettség hősies döntéseket kíván attól, aki magára vállalja.

Hangsúlyoznunk kell azonban, hogy a testvériség elismerése nem egy liberális filantropizmus vagy egy felszínes familiarizálás következménye. Az egyetlen kereszttség elismerésében és abban a belőle fakadó igényben gyökerezik, hogy Isten dicsőíttessék meg a műveiben. Az *Ökumenikus direktórium* kívánja, hogy kölcsönösen és hivatalosan ismerjék el egymás kereszttségét.[91] Ez sokkal több, mint egy egyszerű udvariassági gesztus, mert egy alapvető ekkleziológiai állítást mond ki.

Nem feledkezhetünk meg arról, hogy a kereszttség alapvető jelentősége az Egyház épülésében a kölcsönös dialógusnak köszönhetően is világosabbá vált.[92]

2. Szolidaritás az emberiség szolgálatában

43. Egyre gyakrabban megtörténik, hogy a keresztény közösségek vezetői Krisztus nevében közösen foglalnak állást az emberi hivatást, a szabadságot, az igazságosságot, a békét, a világ jövőjét érintő jelentős kérdésekben. Így a keresztény küldetés egyik lényeges alkotóelemében „közösek” : körültekintő módon emlékeztetni a társadalmat Isten akaratára azáltal, hogy fölhívják a hatóságok és a polgárok figyelmét, hogy ne kövessenek könnyelműen olyan eszméket, melyek az emberi jogok eltiprásához vezetnek. A tapasztalatok szerint bizonyos körülmények között a keresztények közös hangja hatásosabb az egyesek elszigetelt hangjánál.

Azonban nemcsak a közösség felelős vezetőinek feladata az egység melletti elkötelezettség

vállalása. Minden közösség sok kereszténye hitétől indítva közösen vesz részt azokban a bátor kezdeményezésekben, melyek meg akarják változtatni a világot, úgy, hogy mindenki – különösen a szegények, a megalázottak és a védtelenek – jogainak és igényeinek tiszteletben tartása győzedelmeskedjék. A *Sollicitudo rei socialis* enciklikában örömmel állapítottam meg ezt az együttműködést, hangsúlyozva, hogy a katolikus Egyház nem vonhatja ki magát belőle.[93] A keresztények ugyanis, akik korábban egymástól függetlenül tevékenykedtek, most közösen fáradoznak azért, hogy Isten jóakarata győzedelmeskedhessen.

Ez a logika már az evangéliumé. Ezért megerősítve azt, amit első enciklikámban, a *Redemptor hominis*ban írtam, megragadtam az alkalmat, hogy „sürgessek és bátorítsak minden ebbe az irányba mutató erőfeszítést, minden szinten, amelyeken csak találkozunk a többi keresztény testvérünkkel,”[94] és hálát adtam Istennek „azért, amit már véghez vitt a többi egyházakban, egyházi közösségekben és általuk,” miként a katolikus Egyház által is.[95] Örömmel állapítom meg, hogy az ökumenikus együttműködés hálózata egyre erősödik. Az Egyházak Ökumenikus Tanácsának hatására is nagy munka folyik ezen a téren.

3. Közeledés Isten igéjében és az istentiszteletben

44. Az ökumenikus közeledés jelentős egy más részterületen, nevezetesen Isten igéjének területén. Elsősorban arra a jelentős eseményre gondolok, amit a különböző nyelvcsoportok számára a Szentírás ökumenikus fordításai jelentenek. A II. Vatikáni Zsinat *Dei verbum* rendelkezésének közzététele után a katolikus Egyház csak örömmel üdvözölhette ezek megvalósulását.[96] E szakértők által készített fordítások általában biztos alapot adnak Krisztus minden tanítványának az imádsághoz és a lelkipásztori tevékenységhez. Aki emlékszik rá, hogy mennyire befolyásolták a megoszlást, különösen nyugaton, a Szentírás körüli viták, megértheti, milyen jelentős előrelépések az ilyen közös fordítások.

45. A katolikus Egyházban végrehajtott liturgikus megújulásnak a különböző egyházi közösségekben a saját kultuszuk megújítására tett kezdeményezések válaszolnak. Közülük néhányan kifejezett ökumenikus céllal[97] elhagyták azt a szokást, hogy úrvacsorájukat csak kivételes alkalmakkor végezzék, és megfogalmazták azt az igényüket, hogy vasárnaponként ünnepeljék. Továbbá összehasonlítva a különböző keleti keresztény közösségek liturgikus olvasmányrendszerét, megállapítható, hogy a lényeges kérdésekben közelítenek egymáshoz. Ugyancsak ökumenikus szempontból[98] különleges figyelmet fordítottak a liturgiára és a liturgikus jelekre (képekre, ikonokra, ruhákra, fényre, tömjénre, gesztusokra). Ezen fölül a teológiai intézetekben, melyekben a szolgálatra készülnek, a liturgia történetének és jelentőségének tanulmányozása kezd része lenni a tanulmányi programnak mint újra fölfedezett igény.

A közeledésnek olyan jeleiről van szó, melyek a szentségi élet különböző szempontjait érintik. Kétségtelen, a hitbeli eltérések miatt még nem lehet közösen ünnepelni az eucharisztikus liturgiát. De nagyon vágyódnak arra, hogy az Úr egyetlen Eucharisztiaját közösen ünnepeljék, és ez a vágy már a közös dicséret és könyörgés tárgya. Közösen fordulunk az Atyához, s ezt egyre inkább „egy

szívvel” tesszük. Közben egyre közeledni látszik, hogy végleg megpecsételhetjük ezt a „valós, jóllehet még nem teljes közösséget.” Száz évvel ezelőtt vajon ki mert volna erre gondolni?

46. Örömmel emlékeztetünk arra, hogy a katolikus papok meghatározott esetekben kiszolgáltatathatják az Eucharisztia, a bűnbánat és a betegek kenete szentségét más keresztényeknek, akik nincsenek teljes közösségben a katolikus Egyházal, de vágyódnak fogadni e szentségeket, szabadon kérik és kifejezik azt a hitet, melyet a katolikus Egyház vall ezekben a szentségekben. Viszont meghatározott esetekben és különleges körülmények között katolikusok is kérhetik ezeket a szentségeket azon egyházak papjaitól, melyekben ezek a szentségek léteznek. E kölcsönös elfogadás föltételeit szabályok tartalmazzák, s ezek megtartása szükséges az ökumenizmus haladásához.^[99]

4. A többi keresztényeknél meglévő értékek megbecsülése

47. A dialógus nem korlátozódik kizárólagosan a tanbeli kérdésekre, hanem az egész személyt átfogja: a szeretet dialógusa is. A zsinat mondja: „... a katolikusok szíves örömet ismerjék el és értékeljék mindazokat az igazán keresztény javakat, amelyek a közös örökségből erednek, s különvált testvéreinknél megtalálhatók. Illő és üdvös, hogy elismerjék Krisztus gazdagságát és az erények gyakorlását olyanok életében, akik tanúságot tesznek Krisztusról, olykor a vérük ontásáig: Isten mindig csodálatos és csodálandó az ő műveiben.”^[100]

48. A kapcsolatok, melyeket a katolikus Egyház tagjai létesítettek a zsinat óta a többi keresztényekkel, föltárták azt, amit Isten azokban művel, akik más egyházakhoz és egyházi közösségekhez tartoznak. Ez a lelkipásztorok és a közösségek tagjai közötti, különböző szintű közvetlen kapcsolat tudatosította bennünk a tanúságtételt, melyet a többi keresztények tesznek Isten és Krisztus mellett. Így nagyon tág tér nyílt az egész ökumenikus tapasztalat számára, mely egyidejűleg a mi korunknak szóló kihívás. Vajon a 20. század nem a „vérontásig” menő nagy tanúságtétel ideje-e? S vajon e tanúságtétel nem vonatkozik-e a különböző egyházakra és egyházi közösségekre is, melyek a megfeszített és föltámadott Krisztusról vannak elnevezve?

Az életszentségnek és az egy Úrhoz való hűségnek e közös tanúságtétele kegyelemben rendkívül gazdag ökumenikus erőforrás. A II. Vatikáni Zsinat hangsúlyozta, hogy a többi keresztényeknél meglévő értékek hozzájárulhatnak a katolikusok épüléséhez: „Azt sem szabad szem elől téveszteni, hogy a mi épülésünkre is szolgálhat mindaz, amit a Szentlélek kegyelme különvált testvéreinkben megvalósít. Ami igazán keresztény érték, az sohasem ellenkezik a hit igazi javaival, sőt mindig hozzásegíthet Krisztus és az Egyház misztériumának tökéletesebb megragadásához.”^[101] Az ökumenikus dialógus mint az üdvösség dialógusa serkenti ezt a már jól megindult, s az igaz és teljes közösség felé tartó folyamatot.

5. A közösség növekedése

49. A keresztények közötti kapcsolatok és teológiai dialógusok értékes gyümölcse a közösség növekedése. A kapcsolatok is, a dialógus is tudatosította a keresztényekben a hit közös

birtokolt elemeit. Ez megerősítette elkötelezettségüket a teljes egység iránt. Mindebben a II. Vatikáni Zsinat erőteljes középpontja az indításoknak és irányításoknak.

A *Lumen gentium* dogmatikus rendelkezés összeköti a katolikus Egyházzal szóló tanítást a többi egyházzal és egyházi közösségekkel található üdvözítő elemek elismerésével.^[102] Nem az ilyen egyházakban és közösségekben tényleg jelenlévő statikus elemek tudomásulvételéről van szó. Amennyiben Krisztus Egyházának javai, természetük szerint az egység helyreállítására serkentenek. Ebből következően a keresztények egységének keresése nem egy szabadon választott vagy alkalomszerű cselekvés, hanem a keresztény közösség létéből fakadó igény.

Hasonlóképpen a nagy keresztény közösségekkel folytatott kétoldalú teológiai dialógusok a közösség már meglévő fokának elismeréséből indulnak ki, hogy építő módon megvitassák a meglévő eltéréseket. Az Úr megadta korunk keresztényeinek a képességet, hogy tompítsák a hagyományos vitákat.

6. *Dialógus a keleti egyházakkal*

50. Mindenekelőtt azt kell megállapítanunk különös hálával a Gondviselés iránt, hogy a keleti egyházakkal a századok során meggyöngyölt kapcsolat a II. Vatikáni Zsinattal megerősödött. Ezeknek az egyházaknak megfigyelői, akik a nyugati egyházaknak és egyházi közösségeknek képviselőivel együtt voltak jelen a zsinaton, a katolikus Egyház számára ünnepélyes pillanatban kinyilvánították a közösség keresésének közös akaratát.

A zsinat a maga részéről tárgyilagosan és mély megbecsüléssel szemlélte a keleti egyházakat, kiemelve egyház voltukat, s a közösségnek azokat az objektív kötelekeit, melyek a katolikus Egyházzal kapcsolják őket. Az Ökumenikus nyilatkozat mondja: „Az Úr Eucharisztiajának ünneplése által ezekben az egyházakban Isten Egyháza épül és növekszik,” következésképpen „ezeknek az egyházaknak, jóllehet különváltak, valódi szentségeik vannak, kiváltképpen pedig az apostoli jogfolytonosság következtében van papságuk és Eucharisztiajuk, s ezáltal igen szoros kapcsolatban állnak velünk mindmáig.”^[103]

A zsinat elismerte a keleti egyházak nagy liturgikus és lelkeségi hagyományát, történeti fejlődésük sajátos jellegét, az ezekből következő s az első idők óta fogva a szentatyáktól és az egyetemes zsinatoktól jóváhagyott fegyelmi szabályokat, tanításuk sajátos módját. Mindezt abban a meggyőződésben, hogy a törvényes különbség nem áll ellentétben az Egyház egységével, sőt növeli ékességét és hozzájárul küldetése teljesítéséhez.

A II. Vatikáni Zsinat a dialógust a meglévő közösségre akarja alapozni, s föl hívja a figyelmet a keleti egyházak sajátos gazdagságára: „Ezért a Szentséges Zsinat mindenkit arra buzdít – de különösen azokat, akik az óhajtott teljes közösség helyreállítására törekszenek Kelet egyházai és a katolikus Egyház között –, hogy kellőképpen vessenek számot a keleti egyházak keletkezésének és fejlődésének említett sajátos körülményeivel, s milyen természetű kapcsolataik voltak a római Székkel a különválás előtt, és minderről helyes képet alakítsanak ki magukban.”^[104]

51. Ez a zsinati fölfogás termékenynek mutatkozott mind a szeretet dialógusa által kibontakozó testvéri kapcsolatok, mind az elméleti megbeszélések számára a *Katolikus és az Ortodox Egyházak Közötti Teológiai Dialógus Vegyes Nemzetközi Bizottságában*. Bőséges gyümölcsöket hozott a régi keleti egyházakkal való kapcsolatokban.

Lassú és fáradságos folyamat volt ez, de sok öröm is fakadt belőle; és ujjongásra fakasztott, mert élvezetett a testvériség újra megtalálásához.

7. A kapcsolatfölvétel

52. A római Egyház és a konstantinápolyi ökumenikus patriárkátus már említett kapcsolatának kezdete egyrészt a XXIII. János és VI. Pál, másrészt I. Athenagorasz ökumenikus pátriárka és utódai közötti kölcsönös nyitásnak köszönhető. A változás történetileg abban az egyházi aktusban fejeződött ki, mely „kitörölte az emlékezetből és Egyházból”^[105] azoknak a kiközösítéseknek emlékét, melyek 900 évvel korábban, 1054-ben a Róma és Konstantinápoly közötti szakadásnak szimbólumává lettek. Ez az ökumenikus elkötelezettséggel annyira telített egyházi esemény a zsinat utolsó napjaiban, 1965. december 7-én történt. A zsinat egy olyan ünnepélyes aktussal zárult, mely egyszerre volt a történelmi emlékezés tisztulása, a kölcsönös megbocsátás és a közösség keresése melletti szolidáris elkötelezettség.

Ezt a gesztust megelőzte 1964. januárjában a pápa szentföldi zarándokútja alkalmából VI. Pál és I. Athenagorasz pátriárka találkozása Jeruzsálemben. Ez alkalommal a pápa találkozhatott Jeruzsálem ortodox pátriárkájával, Benediktossal. Ezt követően 1967. július 25-én Pál pápa látogatást tehetett Athenagorasz pátriárkánál Fanarban (Isztambul), s ugyanennek az évnek októberében nagy ünnepélyességgel fogadták Rómában. Ezek az imádságos találkozások megmutatták az utat, melyen a keleti és a nyugati egyház közeledhet egymáshoz és visszaállíthatják az első évezredben volt egységet.

VI. Pál pápa halála és I. János Pál pápa rövid pápasága után, amikor rám bízott Róma püspökének szolgálata, pápai szolgálatom egyik első feladatának tartottam, hogy fölújítsam a személyes kapcsolatot első Demetriosz ökumenikus pátriárkával, aki időközben átvette Athenagorasztól a konstantinápolyi széket. 1979. november 29-én Fanarban tett látogatásom alkalmával a pátriárkával elhatározhattuk, hogy megnyitjuk a teológiai dialógust a katolikus Egyház és a konstantinápolyi székek kánoni közösségben lévő összes ortodox egyházzal. Fontos megjegyeznünk, hogy akkor már folytak az ortodox egyházak zsinatának előkészületei. Az ortodox egyházak közötti összhang keresése hozzájárul e nővér egyházak életének és erejének erősödéséhez abból a szempontból is, ami az egység felé vezető úton az ő feladatuk. Az ökumenikus pátriárka viszonzni akarta látogatásomat, és 1987 decemberében fogadhattam őt Rómában őszinte szeretettel és az őt megillető ünnepélyességgel. Az egyházi testvériség egyik jele az immár több éves hagyomány, hogy Szent Péter és Pál apostolok ünnepén az ökumenikus patriárkátus küldöttsége látogat Rómába, s viszont a Szentszék küldöttséggel képviselteti magát Fanarban, Szent András ünnepén.

53. Ezek a rendszeres találkozások lehetővé teszik többek között az információk és a testvéri közeledésről vallott fölfogás közvetlen cseréjét. Másrészt kölcsönös részvételünk az imádságban hozzászoktat az egymás mellett éléshez, egymás elfogadásához és gyakorlattá teszi az Úr Egyházára vonatkozó akaratát.

A II. Vatikáni Zsinat óta megtett hosszú útnak legalább két nagyon jelentős és gazdag tartalmú ökumenikus eseményét meg kell említenünk a Kelet és Nyugatkapcsolatában. Első helyen említem 1984 jubileumát, melyet Cirill és Metód evangelizáló műve 1100 éves évfordulójának szenteltünk, mely lehetővé tette számomra, hogy a szlávok két szent apostolát Európa társvédőszentjévé nyilvánítsam. VI. Pál pápa már 1964-ben, a zsinat idején Európa védőszentjévé nyilvánította Szent Benedeket. A két tesszaloniki testvér társítása a nyugati szerzetesség nagy alapítójához azt a kettős egyházi és kulturális hagyományt emeli ki, mely annyira jelentős volt az európai kontinens történelmét meghatározó kereszténység 2000 éve számára. Nem fölösleges tehát emlékeztetni arra, hogy Cirill és Metód a bizánci egyház területéről jött, abban az időben, amikor Bizánc még közösségben volt Rómával. Azzal, hogy Szent Benedekkel együtt Európa védőszentjévé nyilvánítottam őket, nemcsak a kereszténység történeti igazságát akartam megerősíteni az európai kontinensen, hanem egy nagyon fontos témát is adni akartam a Kelet és Nyugat közötti dialógusnak, mely annyi reményt ébresztett a zsinat utáni években. Miként Szent Benedekben, úgy Szent Cirillben és Metódban is megtalálja Európa a maga lelki gyökereit. Most a Krisztus születése utáni második évezred végén *együtt* kell tisztelnünk őket, mint múltunk védőszentjeit, s mint olyan szenteket, akikre az Egyház és az európai kontinens népei rábízák jövőjüket.

54. A másik esemény, amit örömmel idézek emlékezetbe, a kijevi Oroszország keresztiségének millenniuma (988–1988). A katolikus Egyház, s különös módon az apostoli Szentszék részt akart venni a jubileumi ünnepségeken, és keresték a módját, hogy hangsúlyozzák, hogy Szent Vlagyimir kijevi keresztisége a világ evangelizációjának egyik fontos eseménye volt. Ennek köszönhetik hitüket nemcsak Kelet-Európa nagy szláv nemzetei, hanem az Urálon túl egészen Alaszkáig élő népek is.

Az általam többször használt kifejezés ebben az összefüggésben találja meg a maga legmélyebb indítékát: az Egyháznak mindkét tüdejével lélegeznie kell! A kereszténység történelmének első évezredében ez a tétel főként a Bizánc-Róma kettősséget jelenti; Oroszország megkeresztelkedése után tágulnak a határok: az evangelizáció jóval nagyobb területre terjed ki, úgyhogy ez a kifejezés immár az egész Egyházra vonatkozik. Ha meggondoljuk, hogy ez a Dnyeper partján lezajlott üdvöthozó esemény egy olyan korban történt, amikor a keleti és a nyugati Egyház még egységben volt, érthetővé válik, hogy a teljes közösség távlata a törvényes különbözőségben megélt egység. Ezt hangsúlyoztam erősen a Szent Cirillnek és Metódnak szentelt *Slavorum apostoli* enciklikában (1985) és az *Euntes in mundum* apostoli levélben, melyet a katolikus Egyház híveihez intéztem a kijevi Oroszország megkeresztelkedésének ezeréves évfordulója alkalmából.^[106]

8. A nővér egyházak

55. Az *Unitatis redintegratio* zsinati nyilatkozat történetiszemléletében figyelemmel van az első évezred egységére, s bizonyos értelemben modellnek tekinti. „A Szentséges Zsinat szívesen idézi mindenki emlékezetébe, hogy Keleten sok részegyház vagyis helyi egyház virul, melyek között első helyen állnak a pátriárkális egyházak, s közülük nem egy apostoli eredettel dicsekedhet.”^[107] Az Egyház útja Jeruzsálemben pünkösd napján kezdődött, és kezdeti fejlődése az akkori *ökumenében* Péter és a tizenegy köré összpontosult.^[108] A keleti és nyugati egyház struktúrái erre az apostoli hagyományra hivatkozva alakultak. Egysége az első évezredben a Róma püspökével közösségben lévő apostolutód püspökök által maradt meg ugyanezekben a struktúrákban. Ha most a második évezred végén a teljes közösség helyreállítására törekszünk, erre a szervezett egységre kell hivatkoznunk.

Az ökumenikus nyilatkozat egy további meghatározó szempontot emel ki, minek következtében az összes részegyházak egységben maradtak: „A keletieknél erős volt és ma is erős a hit és a szeretet közösségében olyan testvéri kapcsolatok ápolása, melyeknek elevenen kell élniük az egymást nővérnek tekintő helyi egyházak között”.^[109]

56. A II. Vatikáni Zsinat után e hagyományhoz visszatérve újra használatba jött a „nővér egyházak” megszólítás a részegyházak vagy más szóval a püspökök körül egységet alkotó helyi egyházak számára. A kiközösítések kölcsönös eltörlése, mely elmozdított az útból egy fájdalmas kánonjogi és pszichológiai akadályt, nagyon jelentős lépés volt a teljes közösség felé vezető úton.

A megoszlás előtti egység struktúrái egy olyan tapasztalat öröksége, mely utunkat a teljes közösség megtalálásához vezeti. Nyilvánvalóan az Úr a második évezred során is adta Egyházának a kegyelem és növekedés bőséges gyümölcseit. Sajnos azonban a keleti és nyugati egyházak között fokozódó kölcsönös eltávolodás megfosztotta ezeket a gyümölcsöket a kölcsönös ajándékozás és segítségnyújtás gazdagságától. Isten kegyelmével nagy erőfeszítést kell tennünk a teljes közösség helyreállításáért, mely Krisztus Egyháza számára oly sok jó forrása. Ez az erőfeszítés mindannyiunktól jó akaratot, alázatos imádságot, és semmitől kedvét nem vesztő állhatatos együttműködést igényel. Szent Pál így buzdít: „Viseljétek egymás terhét.”^[110] Mennyire ránk illik az apostol buzdítása! A „nővér egyházak” megszólításnak végig kellene kísérnie bennünket ezen az úton.

57. Miként VI. Pál pápa óhajtotta, célunk közösen megtalálni a teljes egységet a törvényes különbözőségben: „Isten megengedte nekünk, hogy a hitben elfogadjuk ezt az apostoli tanúságtételt. A keresztség által egyek vagyunk Krisztus Jézusban.”^[111] Az apostoli jogfolytonosság erejében bensőségesebben egyesít bennünket a papság és az Eucharisztia; Isten Egyházának adott ajándékaiban részesedve közösségben vagyunk az Atyával, a Fiú által a Szentlélekben... Az isteni szeretete misztériuma valósul meg minden helyi egyházban. Nemde ez a magyarázata annak a hagyományos és nagyon szép kifejezésnek, mellyel a helyi egyházak szívesen szólították egymást nővér egyházaknak.^[112] A nővér egyházak életét éltük századokon

át, amikor együtt tartottuk a hitletéteményt minden változtatástól megvédő egyetemes zsinatokat. Most a megoszlás és kölcsönös meg nem értés hosszú időszaka után az Úr megengedi, hogy – minden időközben közénk ékelődött akadály ellenére – nővér egyházként fedezzük föl egymást.”^[113] Ha most a harmadik évezred küszöbén a teljes közösség helyreállítására törekszünk, a mondottakra kell törekednünk és hivatkoznunk.

A kapcsolat ezzel a dicsőséges hagyománnyal termékeny az Egyház számára. „A Kelet egyházainak kezdettől olyan kincsei vannak, melyekből Nyugat egyházai a liturgia terén, a lelki hagyományban és a jogrendben sokat merítettek.”^[114]

Ennek a „kincstárnak” részei „a lelkiélet gazdag hagyományai, melyeknek főképp a monasztikus szerzetesség a tanúja. Keleten ugyanis már a szentatyák dicső korától fogva virágzott az a monasztikus lelkiség, mely később áterjedt Nyugatra is.”^[115] Miként módomból volt *Oriente lumen* apostoli levelemben kiemelni, a keleti egyházak nagylelkűségét a szerzetesi élet tanúsítja, „az evangelizációtól kezdve, mely a legnemesebb szolgálat, amit egy keresztény testvérének nyújthat, folytatva a lelki és anyagi szolgálat sok formájával. Azt is mondhatjuk, hogy az ókorban – s megfelelő változásokkal később is – a szerzetesség volt a népek evangelizálásának kiváltságos eszköze.”^[116]

A zsinat nemcsak azt emelte ki, ami hasonlóságot tesz egymáshoz a keleti és nyugati egyházakat. A történelmi igazságnak megfelelően határozottan állítja: „Nem csoda, hogy a kinyilatkoztatott misztérium egy-egy szempontját az egyik jobban fölfogta és jobban ki tudta fejezni, mint a másik; ennél fogva a különböző teológiai formulák nem ritkán inkább kiegészítik egymást, minthogy ellenkeznének egymással.”^[117] Az egyházak között az ajándékok cseréje, mivel kiegészítik egymást, termékenyíti a közösséget.

58. A hitben már meglévő egység megerősítéséből a II. Vatikáni Zsinat hasznos lelkipásztori következtetéseket vont le a hívők élete és az egység lelkületének erősítése javára. A katolikus Egyház és az ortodox egyházak között meglévő nagyon szoros szentségi kötelékek alapján a keleti egyházakról szóló nyilatkozat kiemelte: „A lelkipásztori gyakorlat azonban azt bizonyítja, hogy keleti testvéreinket illetően tekintetbe lehet, sőt kell is venni különféle egyéni eseteket, melyekben sem az Egyház egysége nem károsodik, sem egyéb elkerülendő veszély nem fenyeget, ellenben sürgetően jelentkeznek az üdvösséghez szükséges eszközök és az emberek lelki java biztosításának igénye. Ezért a katolikus Egyház az egyes koroknak, helyeknek és egyéni körülményeknek megfelelően engedékenyebben járt és jár el, mindenkinek megadva az üdvösség eszközeit és a keresztények közti szeretet bizonyosságát azzal, hogy részesíti őket a szentségekben és más szent cselekményekben vagy dolgokban.”^[118]

Ezt a teológiai és lelkipásztori irányt a zsinat utáni évek tapasztalatával együtt bedolgozták mindkét kánonjogi kódexbe.^[119] Lelkipásztori szempontból ezt bontakoztatta ki az *Ökumenikus direktórium* (1993.).

Ebben a jelentős és kényes témakörben a lelkipásztoroknak gondosan oktatniuk kell a híveket, hogy világosan megismerhessék a liturgikus és egyházfegyelmi kérdésekben már meglévő közösség pontos indokait.

Soha nem szabad szem elől téveszteni a szentségekben, főként az Eucharisziában való részesedés ekkleziológiai dimenzióját.

9. *A dialógus lépései*

59. 1979-ben történt megszervezése óta a *Katolikus és az Ortodox Egyházak Közötti Teológiai Dialógus Vegyes Nemzetközi Bizottsága* szorgalmasan dolgozott a két Egyház közötti teljes egység helyreállításáért a közösen megállapított elvek szerint. A hit egységében, az ősegyház hagyományának és tapasztalatának folytatásában megalapozott közösség teljes kifejezése lesz a szent Eucharisztia közös ünneplése. A vegyes bizottság a közösen birtokolt értékekre támaszkodó pozitív szellemmel lényeges előrelépést tudott tenni – miként ezt tisztelendő testvéremmel, I. Demetriosz ökumenikus pátriárka őszentségével volt módom kinyilvánítani – és kimondta: hogy „a katolikus és az ortodox Egyház közösen vallhatja az Egyház misztériumába vetett hitet, s a hit és a szentségek közötti köteléket.”^[120] A bizottság megállapíthatta, hogy „egyházainkban az apostoli jogfolytonosság alapvető Isten népének megszentelése és egysége szempontjából.”^[121]

A dialógus folytatása szempontjából fontos hivatkozási pontok ezek. Sőt e kijelentések összességükben alapot alkotnak, mely a katolikusokat és ortodoxokat alkalmassá teszi arra, hogy korunkban közös és összhangban lévő tanúságot tegyenek mostantól fogva, annak érdekében, hogy az Úr nevét hirdessék és megdicsőítsék.

60. Legújabbán a nemzetközi vegyes bizottság jelentős lépést tett abban a kényes kérdésben, milyen módszert kell követni a katolikus és ortodox Egyház teljes közösségének keresésében. E kérdés gyakran megkeserítette a katolikusok és ortodoxok kapcsolatait. A bizottság lerakta a nővér egyházak tanításával kapcsolatos probléma pozitív megoldásának elméleti alapjait. Itt is világosan megmutatkozott, hogy a teljes közösségre vivő módszer az igazság dialógusa, melyet a szeretet dialógusa tart fenn és táplál. Annak elismerése, hogy a keleti katolikus egyházaknak joguk van megszervezni és folytatni apostolkodásukat, s ehhez hasonlóan ezeknek az egyházaknak részvétele a szeretet és a teológia dialógusában nemcsak a kölcsönös testvéri megbecsülést erősíti az azonos területen élő katolikusok és ortodoxok között, hanem javára van az egység keresése iránti közös elkötelezettségüknek is.^[122] Egy lépést már megtettünk előre, és folytatni kell az utat. Mostantól fogva észlelhető, hogy megbékélnek a lelkek, és ez eredményesebbé teszi az egység keresését.

Ami a katolikus Egyházzal közösségben lévő keleti egyházakat illeti, a zsinat a következő megállapítást tette: „Ez a Szent Zsinat, hálát adván Istennek azért, hogy a katolikus Egyház sok – ezt az örökséget őrző és tisztábban és teljesebben élni akaró – keleti gyermeke már teljes közösségben van a nyugati hagyományt követő testvérekkel, kijelenti, hogy ez az egész,

különböző hagyományokban élő, lelki és liturgikus, egyházfegyelmi és teológiai örökség hozzá tartozik az Egyház teljes katolicitásához és apostoliságához.”^[123] A keleti katolikus egyházak az Ökumenikus nyilatkozat szellemében pozitívan vehetnek részt a szeretet és a teológia dialógusában mind helyi, mind általános szinten, segítve így a kölcsönös megértést és a teljes egység dinamikus keresését.^[124]

61. A katolikus egyház nem akar mást, mint a teljes közösséget Kelet és Nyugat között. Az első évezred tapasztalata erre indít. Ebben a korszakban ugyanis „az egyházi élet különböző megtapasztalásának fejlődése nem akadályozta, hogy a kölcsönös kapcsolatok révén a keresztények továbbra is saját otthonuknak érezzék bármelyik egyházat, mert mindegyikből a nyelvek és a hangnemek csodálatos változatosságában az egyetlen Atya dicsérete szállt az ég felé Krisztus által a Szentlélekben; valamennyien az Eucharisztia ünneplésére gyűltek össze, mely a közösség szíve és modellje, nem csupán lelkeség vagy erkölcsi élet, hanem az Egyház struktúrája tekintetében is az apostolutód püspök vezetése alatt a szolgák és szolgálatok gazdag változatosságában. Az első zsinatok beszédes tanúi ennek a különbözőségben fennmaradó egységnek.”^[125] Miként lehet helyreállítani egy ilyen egységet közel ezer esztendő után? Íme, ez a nagy feladat, amit meg kell oldanunk, s ami az ortodox egyházra is vár. Ebből megérthető a Szentlélek erejétől és világosságától vezetett dialógus aktualitása.

10. Kapcsolatok a régi a keleti egyházakkal

62. A II. Vatikáni Zsinat után a katolikus Egyház különböző ütemben és módokon fölvette a testvéri kapcsolatokat azokkal a régi a keleti egyházakkal is, melyek nem fogadták el az efezusi és a kalkedoni zsinat dogmatikus formuláit. Ezek az egyházak mind megfigyelőt küldtek a II. Vatikáni Zsinatra; pátriárkáik megtiszteltek látogatásaikkal, és Róma püspöke úgy tudott beszélni velük, mint hosszú idő után újra megtalált testvérekkel.

A testvéri kapcsolatok újra fölvétele a régi keleti egyházakkal – melyek a keresztény hit tanúi gyakran ellenséges és tragikus helyzetekben – konkrét jele annak, hogyan egyesít minket Krisztus a történelmi, politikai, társadalmi és kulturális barikádok ellenére. Különösen a krisztológia témakörében tudunk közös hitvallást tenni ezen egyházak némelyikének pátriárkájával Jézus Krisztusról, az igaz Istenről és igaz emberről. Boldog emlékű VI. Pál pápa írt alá ilyen értelmű nyilatkozatokat a kopt ortodoxok pápájával és pátriárkájával, III. Shenouda őszentségével;^[126] és az antiochiai szír ortodoxok pátriárkájával, III. Jacoub őszentségével.^[127] Én magam is írhattam alá ilyen krisztológiai közös nyilatkozatot és levonhattam a következtetéseit: a Shenouda pápával való dialógus folytatására^[128] és a lelkipásztori együttműködésre vonatkozóan I. Mar Ignazio Zakka Iwas antiochiai szír pátriárkával.^[129]

Az etiópai egyház tisztelendő pátriárkájával, Abuna Paulossal, aki 1993. június 11-én látogatott meg Rómában, hangsúlyoztuk az egyházaink között meglévő mélységes közösséget: „Közösen valljuk az apostoloktól kapott hitet, birtokoljuk ugyanazokat a szentségeket és az apostoli jogfolytonosságban gyökerező szolgálatot... Ma megállapíthatjuk, hogy Krisztusra vonatkozóan

ugyanaz a hitünk, bár hosszú időn át ez volt megoszlásunk oka.”[130]

Legutóbb az Úr megadta nekem azt a nagy örömet, hogy egy közös krisztológiai nyilatkozatot írhattam alá a keleti asszír pátriárkával, őszentsége IV. Mar Dinkhával, aki emiatt látogatott meg Rómában 1994 novemberében. Számolva a különböző teológiai megfogalmazásokkal, közösen tudtuk megvallani a Krisztusba vetett igaz hitet.[131] Mindezek fölötti örömet a Boldogságos Szűz e szavaival szeretném kifejezni: „Magasztalja az én lelkem az Urat.”[132]

63. A hagyományos krisztológiai viták tekintetében az ökumenikus kapcsolatok tehát lényeges tisztázásokat tettek lehetővé, olyannyira, hogy lehetővé vált közös hitünk együttes megvallása. Ismét meg kell állapítanunk, hogy ez a jelentős eredmény bizonyosan a teológiai kutatás és a testvéri dialógus gyümölcse. És nem csupán az. Bátorítás számunkra, mert azt mutatja, hogy a megtett út helyes volt, s jogosan remélhetünk abban, hogy közösen megtaláljuk a többi vitatott kérdés megoldását is.

11. Dialógus a többi nyugati egyházzal és egyházi közösséggel

64. A keresztények közötti egység helyreállításának feladatkörében az Ökumenikus nyilatkozat a keletiekkel való kapcsolatokhoz hasonlóan szemügyre veszi a a többi nyugati egyházzal és egyházi közösséggel való kapcsolatot is. A dialógus és a keresztény testvériség megteremtése szándékával a zsinat mondandóját kettős összefüggésbe helyezi: az egyik összefüggés történeti-pszichológiai, a másik teológiai-tan természetű. Egyrészt az említett dokumentum kiemeli: „Azok az egyházak és egyházi közösségek, melyek Nyugaton a középkor végén kezdődő súlyos válság idején vagy később különültek el a római Apostoli Széktől, a Katolikus Egyházzal különleges rokonságban és kapcsolatban vannak a keresztény népnek hosszú századokon át az (egyetlen) Egyház közösségében eltöltött élete által.”[133] Másrészt tárgyilagosan megállapítja: „Tisztában kell azonban lenni azzal, hogy ezek az *egyházak és közösségek* igen jelentős pontokban térnek el a katolikus Egyháztól, nemcsak történelmi, szociológiai, lélektani és kulturális tekintetben, hanem – és főképpen – a kinyilatkoztatott igazság értelmezésében is.”[134]

65. Közösek a gyökerek és a különbségek ellenére hasonlóak a törekvések, melyek Nyugaton vezérelték a katolikus Egyház és a reformációból született egyházak és közösségek fejlődését. Következésképpen valamennyiüknek nyugati jellege van. A fent említett „eltérések” tehát jóllehet jelentősek, mégsem zárják ki a kölcsönös egymásra hatást és kiegészítést.

Az ökumenikus mozgalom épp a reformáció egyházaiban és közösségeiben indult el. Egyidejűleg már 1920 januárjában az ökumenikus pátriárkátus kinyilvánította óhaját, hogy teremtsék meg az együttműködést a keresztény közösségek között. E tény jelzi, hogy a kulturális különbség nem döntő jelentőségű, ellenben lényeges a hit kérdése. Krisztusnak, ami egyetlen Urunknak, Megváltónknak és Mesterünknek imádsága egyformán szól mindenkihez keleten és nyugaton. Ez az imádság arra kötelez, hogy hagyjunk föl a megoszlásokkal, keressük és találjuk meg az egységet a megoszlás keserű tapasztalataitól is készítve.

66. A II. Vatikáni Zsinat nem akart „leírást” adni a „reformáció utáni” kereszténységről, hiszen „ezen egyházak és egyházi közösségek eredete, tanítása és lelki élete, nemcsak hozzánk képest, hanem egymás között is nem kis eltéréseket mutat.”^[135] Továbbá ugyanez a nyilatkozat megjegyzi, hogy az ökumenikus mozgalom és a katolikus Egyházzal való megbékélés vágya még nem általános.^[136] E körülményektől függetlenül azonban a zsinat kezdeményezi a dialógust.

A zsinati nyilatkozat ezután „ki akar emelni néhány dolgot, melyek ennek a párbeszédnek alapja és serkentői lehetnek”.^[137]

„Elsősorban azokra a keresztényekre gondolunk, akik az egy Isten, az Atya és a Fiú és a Szentlélek dicsőségére nyíltan vallják Jézus Krisztust Istenüknek és Uruknak, egyetlen közvetítőnek Isten és az emberek között.”^[138]

Ezek a testvérek szeretik és tisztelik a Szentírást: „A Szentlélek segítségül hívásával Istent a szent iratokban keresik, aki mintegy beszél hozzájuk a próféták megjövendölte Krisztusban, Istennek értünk megtestesült Igéjében. A Szentírásban Krisztus életét szemlélik, és mindazt, amit az isteni Mester az emberek üdvösségére tanított és cselekedett, különösen halálának és föltámadásának misztériumait. ... erősen hangsúlyozzák a szentkönyvek isteni tekintélyét.”^[139]

Ugyanakkor azonban „tőlünk eltérő – és egymástól is különböző – módon vélekednek a Szentírás és az Egyház viszonyáról; a katolikus hit szerint ugyanis e viszonyban különleges helyet foglal el a Tanítóhivatal mint Isten írott igéjének hiteles magyarázója és hirdetője. Mindezek ellenére a Szentírás magában a dialógusban rendkívül jelentős eszköz a mindenható Isten kezében annak az egységnek elérésére, melyet a Megváltó kínál minden embernek.”^[140]

Ezen túlmenően a keresztség szentsége, mely közös kincsünk, „az egység szentségi kötelékét hozza létre, mely mindazok között érvényesül, akik általa újjászülettek.”^[141] A közös keresztség nagyon sok és jelentős teológiai, lelkipásztori és ökumenikus tartalmat hordoz. Jóllehet önmagában csak „kezdet és elindulás”, e szentség „célja az, hogy a hitet a maga teljességében valljuk, hogy miként ezt maga Krisztus akarta, teljesen beépüljünk az üdvösség intézményébe, s végül, hogy tökéletesen egyek legyünk az eucharisztikus közösségben.”^[142]

67. A reformáció idején elméleti és történelmi eltérések támadtak az Egyház, a szentségek és a fölszentelt papság kérdésében. A zsinat ezért azt kívánja, hogy „az Úr Vacsorájáról, a többi szentségről, az istentiszteletről és az egyházi szolgálatokról szóló tanítás legyen a dialógus témája.”^[143]

Az *Unitatis redintegratio* nyilatkozat, hangsúlyozva, hogy a reformáció utáni közösségekben „nincs meg velünk a keresztségből folyó teljes egység”, megjegyzi, hogy jóllehet úgy hisszük, nem őrizték meg sértetlenül – főleg az ordo szentségének hiánya miatt – az eucharisztikus misztérium eredeti és teljes lényegét, amikor a Szent Vacsorában megemlékeznek Urunk haláláról és föltámadásáról, megvallják, hogy az életet a Krisztussal való közösség jelenti, és várják az ő dicsőséges eljövételét.”^[144]

68. A nyilatkozat nem feledkezik meg a lelki életről és az erkölcsi következményekről sem: „E³² testvéreink keresztény élete a Krisztusba vetett hitből táplálkozik, a keresztség kegyelméből és Isten ígéjének hallgatásából erősödik, s a magánimában, az elmélkedő bibliaolvasásban, a keresztény családi életben és az Isten dicséretére összegyűlt közösség istentiszteletében nyilvánul meg. Istentiszteletük egyébként tartalmaz olyan elemeket, melyek szembeötlően a régi közös liturgiára utalnak.”^[145]

A zsinati dokumentum azonban nem korlátozódik csupán e lelki, erkölcsi és kulturális szempontokra, hanem elismeréssel nyilatkozik e testvéreink körében megnyilvánuló igazságérzetről és őszinte felebaráti szeretetről is; nem feledkezik meg kezdeményezéseikről, melyekkel emberibbé akarják tenni a társadalmi élet föltételeit és helyre akarják állítani a békét. Mindezt a keresztény élet forrását jelentő krisztusi szavakhoz való ragaszkodással akarják megvalósítani.

Így az idézett szöveg egy olyan kérdéskört fogalmaz meg, mely korunkban etikai-erkölcsi téren egyre sürgetőbbé válik, mert: „e keresztények között sokan az evangéliumot erkölcsi szempontból nem úgy értik, mint a katolikusok.”^[146] Ebben a bőséges anyagban tág tér nyílik az evangélium erkölcsi elveiről és alkalmazásukról szóló dialógus számára.

69. A II. Vatikáni Zsinat óhaja és meghívása megvalósult, és kibontakozóban van a kétoldalú teológiai dialógus a különböző nyugati egyházakkal és közösségekkel.

Másrészt a sokoldalú dialógus számára már 1964-ben megkezdődött egy „vegyes munkacsoport” szervezése az Egyházak Ökumenikus Tanácsával, és 1968-tól katolikus teológusok teljes jogú tagként vesznek részt e Tanács teológiai részlegében a „Hit és egyházalkotmány” bizottságban.

A dialógus termékenynek bizonyult és ígéretes. A zsinati nyilatkozat által javasolt témák a dialógusban már előkerültek, vagy rövidesen szóba fognak kerülni. A különböző kétoldalú dialógusok dicséretre méltó odaadással olyan kérdések köré koncentráltak, mint a keresztség, az Eucharisztia, a fölszentelt papság, az Egyház tekintélye és szentségi jellege, az apostoli jogfolytonosság. Körvonalazódtak a megoldás távlatai, és megértettük, hogy bizonyos témákat mennyivel mélyebben kell áttekintenünk.

70. Ezt a kényes és nehéz munkát, mely a hit problémáival foglalkozik, s megköveteli minden résztvevő lelkiismeretének tiszteletbentartását, a katolikus Egyház, valamint a többi egyház és egyházi közösség imádsága kísérte és támogatta. Az egységért mondott ima, mely az egyházakban már gyökeret vert és elterjedt, mutatja, hogy nem kerüli el a keresztények figyelmét az ökumenikus kérdés jelentősége. Éppen azért, mert a teljes egység keresése az Úrra hivatkozó hívők hitének összemérését igényli, az imádság a világosság forrása a teljes igazság megismeréséhez.

Továbbá az imádság révén az egység keresése túllépi a szakértők körét, és kiterjed minden megkeresztelt emberre. Az imádság titokzatos és mély dimenziójában mindenki, függetlenül az

Egyházban betöltött szerepétől és műveltségétől, tevékenyen járulhat hozzá az egységhez.

12. Egyházi kapcsolatok

71. Hálát kell adnunk az isteni Gondviselésnek azokért az eseményekért is, melyek az egység felé vezető úton a haladás jelei. A teológiai dialógus mellett meg kell említenünk a többi találkozási formát is, a közös imádságot és a gyakorlati együttműködést. E folyamatnak VI. Pál pápa adott erős lökést 1969. június 10-én Genfben, az Egyházak Ökumenikus Tanácsánál tett látogatásával és a különböző egyházak és egyházi közösségek képviselőivel való sok találkozásával. Ezek a kapcsolatok határozottan javították egymás kölcsönös megismerését és növelték a keresztény testvériséget.

I. János Pál pápa oly rövid pápasága alatt kifejezte, hogy folytatni akarja ezt az utat.^[147] Az Úr megengedte nekem, hogy ebben az irányban dolgozzam. A jelentős római ökumenikus találkozásokon túl lelkipásztori látogatásaimnak rendszeresen része a keresztények egységének munkálása. Egyik-másik utamnak kifejezetten ökumenikus jellege volt, különösen azokban az országokban, melyekben a katolikus közösségek kisebbségben vannak a reformáció utáni közösségekhez mérten; vagy ahol ez utóbbiak az adott társadalom hívő részének tekintélyes részét alkotják.

72. Mindez elsősorban az európai országokra – melyekben annak idején kezdetét vette a megoszlás –, illetve Észak-Amerikára vonatkozik. Anélkül, hogy kisebbiteni akarnám a többit, ebből a szempontból különös figyelmet érdemel látogatásom Németországban 1980 novemberében és 1987. április-májusban, az Egyesült Királyságban (Angliában, Skóciában és Írországban) 1982 május-júniusában; Svájcban 1984 júniusában és a skandináv országokban (Finnországban, Svédországban, Norvégiában, Dániában és Izlandon), ahová 1989 júniusában jutottam el. Örömben, kölcsönös megbecsülésben, keresztény szolidaritásban és imádságban nagyon sok testvérrel találkoztam, akik valamennyien elkötelezettek az evangéliumi hűség keresése iránt. Ennek láttára igen nagy erő töltött el. Megtapasztaltuk, hogy az Úr körünkben jelen van.

Szeretnék fölidézni egy olyan – testvéri szeretet diktálta és hittől mélységesen áthatott – eseményt, mely nagy megindultságot váltott ki bennem. A Finnországban és Svédországban bemutatott szentmisékre gondolok. A szentáldozás percében az evangélikus püspökök ott voltak mellettem. Ezzel a gesztussal akarták kifejezni a vágyat, hogy el akarnak jutni ahhoz a perchez, melyben mi, katolikusok és evangélikusok közösen vehetjük ugyanazt az Eucharisziát, és kérték áldásomat. Szeretettel megáldottam őket. Ez a jelentőségteljes gesztus megismétlődött Rómában azon a szentmisén, amit a Piazza Farnesén mutattam be 1991. október 6-án, Szent Brigitta szenttéavatásának 600. évfordulója alkalmából.

Hasonló érzülettel találkoztam a tengeren túl, Kanadában is 1984 szeptemberében, s különösen az Egyesült Államokban 1987 szeptemberében, ahol nagy ökumenikus kitérülködés figyelhető

meg. Példaként említem a dél-karolinai Kolumbiában 1987. szeptember 11-én tartott ökumenikus találkozót. Önmagában jelentős, hogy az ilyen találkozások a „reformáció utáni” testvérek és a pápa között rendszeresek. Mélységesen hálás vagyok azért, hogy mind a különböző közösségek felelős vezetői, mind maguk a közösségek szívesen fogadtak. Ebből a szempontból jelentősnek tartom a kolumbiai ökumenikus igeliturgiát, melynek témája a család volt.

73. Nagy öröm forrása továbbá az a tény, hogy a zsinat utáni időszakban sok kezdeményezés és tevékenység irányul a keresztények egységére a helyi egyházakban, mégpedig a püspöki konferenciákon kezdődően a plébániai közösségeken át a különböző mozgalmakig bezárólag.

13. Konkrét együttműködések

74. „Nem mindenki megy be a mennyek országába, aki mondja, nekem: Uram, Uram! – hanem csak az, aki megteszi az én mennyei Atyám akaratát.”^[148] A jó szándékok és az elvi állásfoglalások közeledése a konkrét életben valósul meg. A zsinat Ökumenikus nyilatkozata megjegyzi, hogy a többi keresztény „Krisztusba vetett hite gyümölcsöt is terem az Istentől kapott jótéteményekért mondott dicséretben és hálában; ehhez járul eleven igazságérzetük és őszinte felebaráti szeretetük.”^[149]

Az említettek nemcsak a dialógus, hanem az együttműködés szempontjából is gyümölcsözőek: „Ez a tevékeny hit számos intézménynek is életet adott a lelki és testi nyomor enyhítésére, az ifjúság nevelésére, a társadalmi viszonyok emberségesebbé tételére és a világbéke megszilárdítására.”^[150]

A társadalmi és kulturális élet tág teret nyit az ökumenikus együttműködés számára. A keresztények egyre többször lépnek föl közösen az emberi méltóság megvédésére, a béke előmozdítására, az evangélium társadalmi megvalósítására, a keresztény szellem megjelenítésére a tudományokban és a művészetekben. Egyre többször együtt vannak jelen, amikor korunk szükségleteivel és nyomorúságaival, éhséggel, természeti csapásokkal, társadalmi igazságtalansággal kell szembenézni.

75. Ez az evangéliumi ihletésű együttműködés a keresztények számára soha nem pusztán humanitárius akció. Indítéka az Úr szava: „éheztem és ennem adtatok”.^[151] Miként már hangsúlyoztam, a keresztények együttműködése világosan mutatja a közöttük már meglévő közösség fokát.^[152]

A világ színe előtt a keresztények közös cselekvése tanúságtétellé válik az Úr neve mellett, s igehirdetéssé is, mert megmutatja Krisztus arcát.

A meglévő tanításbeli eltérések negatív hatásúak és korlátokat szabnak az együttműködés elé is. A keresztények között már meglévő hitbeli közösség azonban szilárd alapot ad együttműködésükhöz, nemcsak társadalmi, hanem vallási téren is.

Ez az együttműködés meg fogja könnyíteni az egység keresését. Az Ökumenikus nyilatkozat³⁵ megjegyezte, hogy „az ilyen együttműködés közben minden Krisztusban hívő könnyűszerrel megtanulhatja, miként lehet egymást jobban megismerni, többre becsülni, s hogyan épül a keresztény egység útja.”[\[153\]](#)

76. Ebben az összefüggésben hogyan hagyhatnám említés nélkül a békére irányuló ökumenikus érdeklődést, melyet a keresztényeknek az imádságban és a tevékenységben egyre fokozottabb részvétele és az egyre inkább elmélyülő teológiai motiváció fejez ki. Ez azonban nem is lehet másképp. Vagy talán nem hiszünk Jézus Krisztusban, a béke fejedelmében? A keresztények egyre inkább összefognak az erőszak – éspedig a háborútól a társadalmi igazságtalanságig mindenfajta erőszak – elutasításában.

Arra vagyunk hivatva, hogy egyre világosabbá tegyük: a meglévő konfliktusok igazi oka nem vallási természetű, jóllehet sajnos nincs kizárva a politikai és vitatkozó célzatú manipuláció veszedelem.

1986-ban Assisiben a *Békéért mondott imádság világnapján* a különböző egyházak és egyházi közösségek keresztényei egy hangon hívták segítségül a történelem Urát a világ békéjéért. Azon a napon külön ugyan, de velünk párhuzamosan imádkoztak a békéért a zsidók és a nem keresztény vallások képviselői is egy olyan érzelmi töltésű légkörben, mely a szívek mélyéig megindította az embereket.

Nem szeretnék megfélemezni az *Európa és különösen a Balkán Békéjéért mondott imádság napjáról* sem, amikor újra elzarándokoltam Szent Ferenc városába 1993. január 9–10-én, valamint a *Balkán és különösen Bosznia–Hercegovina Békéjéért mondott szentmiséről*, melyet 1994. január 23-án a Szent Péter bazilikában mutattam be a *Keresztények egységéért végzett imahét* keretében.

Amikor tekintetünkkel bejárjuk a világot, öröm tölti el a lelkünket. Megállapíthatjuk ugyanis, hogy a keresztények egyre inkább érzik a béke kérdésében feljűk hangzó fölszólítást, s látják, hogy a béke szorosan összefügg az evangélium hirdetésével és Isten országa eljövételével.

III. MILYEN ÚT ÁLL ELŐTTÜNK?

1. *Folytatnunk és fokoznunk kell a dialógust*

77. Most föltehetjük magunknak a kérdést, hogy mekkora út választ el még bennünket attól az áldott naptól, amelyen elérkezünk a teljes hitbeli egységre, és egy szívvel-lélekkel koncelebrálhatjuk az Úr szent Eucharisziáját. A már megvalósult kölcsönösen jobb megismerés, a tanításbeli közeledések, melyek következtében erősödött az érzelmi és tényleges közösség, nem lehetnek elegendőek az egy, szent, katolikus és apostoli Egyházat valló keresztények lelkiismerete számára. Az ökumenikus mozgalom végső célja az összes keresztény látható, teljes egységének helyreállítása.

E cél távlatában az eddig elért eredmények ígéretesek és pozitívok, de csak egy részét alkotják az egész útnak.

78. Az ökumenikus mozgalomban Isten akaratának ez az igényes felfogása nem csupán a katolikus és az ortodox egyház sajátja. Az ilyen egység igényét mások is kifejezik.^[154]

Az ökumenizmus azt is magában foglalja, hogy a keresztény közösségeknek kölcsönösen segíteniük kell egymást, hogy valóban jelen legyen bennük az „apostoloktól átadott örökség” teljes tartalma és minden igénye. Enélkül a teljes közösség soha nem lehetséges. E kölcsönös segítségnyújtás az igazság keresésében az evangéliumi szeretet egyik fő formája.

Az egység keresése a dialógus számos nemzetközi bizottságának dokumentumaiban fejeződött ki. Bennük a tanítás bizonyos alapvető egységéből kiindulva a keresetségről, az Eucharisziáról, a szolgálatról és a tekintélyről van szó.

Az alapvető, de részleges egységből most tovább kell lépnünk a szükséges és elégséges látható egység felé, melynek konkrétumokban kell megmutatkoznia, hogy az egyházak valóban megvalósítsák az egy, szent, katolikus és apostoli Egyházban való teljes egység jelét, mely majd az Eucharisztia koncelebrációjában fog kifejeződni.

Ehhez a Krisztustól akart egyetlen Egyház közösségében szükséges és elégséges egységhez vezető út még türelmes és bátor munkát igényel. Ehhez azonban az kell, hogy ne rakjunk másokra több terhet a feltétlenül szükségesnél.^[155]

79. Most már megfogalmazhatjuk azokat a témákat, melyeket el kell mélyítenünk az igazi hitbeli egyetértés eléréséhez:

1. a kapcsolatrendszer a Szentírás mint a hit végső tekintélye és a szent hagyomány mint Isten igéjének nélkülözhetetlen értelmezője között;
2. az Eucharisztia mint Krisztus testének és vérének szentsége, a dicséret áldozata az Atyának, Krisztus áldozatának emlékezete és reális jelenléte, a Szentlélek megszentelő kiáradása;
3. az ordináció mint szentség a püspökség, a papság és a diákonátus hármasszolgálatára;
4. a pápára és a vele közösségben lévő püspökökre bízott egyházi Tanítóhivatal mint felelősség és tekintély arra, hogy Krisztus nevében tanítsa és oltalmazza a hitet;
5. Szűz Mária Isten anyja és az Egyház képe, lelki anyja, aki közbenjár Krisztus tanítványaiért és az egész emberiségért.

Az egység felé való bátor haladásban a hit világossága és okossága arra kötelez, hogy kerüljük a hamis békülékenységet és az egyházi törvények mellőzését.^[156] S viszont ugyanez a világosság és okosság arra készítet, hogy ne legyünk langyosak az egység iránti elkötelezettségben, s ne ellenkezzünk előítéletekből vagy a mindenben csak a negatívumokat látó pesszimizmussal.

Az egység olyan szemlélete, mely tekintetbe veszi a kinyilatkoztatott igazság minden igényét, nem fékezi az ökumenikus mozgalmat.^[157] Épp ellenkezőleg a látszat-megoldások kerülését jelenti,

melyekből nem következik semmi maradandó.[158] Az igazság igényének mindvégig érvényesülnie kell. Vajon nem ez-e az evangélium törvénye?

2. Az elért eredmények befogadása

80. Miközben a dialógus új témakörökben folytatódik vagy elmélyül, van egy új megoldandó feladatunk: be kell fogadnunk a már elért eredményeket. Ezek az eredmények nem maradhatnak a kétoldalú bizottságok tulajdona, hanem közkinccsé kell válniuk. Hogy ez megtörténjék, s általa erősödjenek a közösség kötelékei, komolyan meg kell vizsgálnunk, mi módon juthatnak el Isten egész népéhez. Olyan kérdésekről van szó ugyanis, melyek a hitet érintik és egyetemes egyetértést igényelnek a püspököktől egészen a világi hívőkig, hiszen valamennyien megkapták a Szentlélek kenetét.[159] Egy és ugyanazon Lélek áll a Tanítóhivatal mellett és ébreszti a *hit érzékét*.

A dialógus eredményeinek befogadásához ezért egy átfogó és pontos kritikai eljárásra van szükség, mely elemzi és szigorúan igazolja az eredmények összetartozását az apostoloktól kapott és – a püspöke mint törvényes pásztora körül egységet alkotó hívő közösség által – megélt hit hagyományával.

81. Ezen okossággal és hívő lélekkel megélt folyamat mellett ott fog állni a Szentlélek. Hogy a végeredmény pozitív legyen, eredményeit az illetékes személyekkel kellő módon közölni kell. E célból nagyon jelentős az a szolgálat, melyet a teológusoknak és a teológiai fakultásoknak kell följárniuk, hogy karizmájuk az Egyházban érvényesüljön. Világos továbbá, hogy az ökumenikus bizottságoknak ebből a szempontból különleges felelőssége és feladata van.

Az egész folyamatot figyelemmel kíséri és segíti a Szentszék és a püspökök. A végső ítélet kimondása a tanító hatóság felelőssége.

Mindebben nagy segítséget jelent módszertanilag ragaszkodni a hitletétemény és az azt kifejező formulák közötti különbségtételhez, miként ezt XXIII. János pápa ajánlotta a II. Vatikáni Zsinatot megnyitó beszédében.

3. A lelki ökumenizmus folytatása és az életszentség tanúságtétele

82. Így már érthető, milyen mélyen érinti a katolikus hívőket az ökumenikus elkötelezettség súlya. A Szentlélek komoly lelkiismeret-vizsgálatra hívja őket. A katolikus Egyháznak be kell lépnie a „megtérés dialógusába”, mely az ökumenikus dialógus benső alapja. Ebben a dialógusban, mely Isten színe előtt zajlik, mindegyikünknek meg kell keresni a saját hibáit, meg kell vallanunk a bűneinket, és Jézus Krisztus kezére kell bízunk magunkat, aki a közbenjáró az Atyánál.

Minden bizonnyal az Atya akaratához való megtérésben, a bűnbánatban, s a ráhagyatkozásban az igazság – aki Krisztus – kiengesztelő hatalmára megtaláljuk az erőt, mely jó véghez viszi a hosszú és fáradságos ökumenikus zarándoklatot. A nem csupán udvariaskodást és külsődleges

egymás mellett élést jelentőtestvéri kapcsolat alapja minden közösség megtérésének dialógusa az Atyával, mégpedig az önmagával szembeni elfogultság nélkül. A testvéri *koinonia* kötelékei Isten színe előtt és Jézus Krisztusban jönnek létre.

Az egyes keresztények megtéréséhez és az Egyház mint emberi és földi intézmény szüntelen megújulásához – melyek minden ökumenikus elkötelezettség előzetes feltételei – csak az nyújt megfelelő alapot, ha Isten színe előtt állunk.^[160] Az ökumenikus dialógus egyik alapvető teendője az erőfeszítés, hogy a keresztény közösségek ebbe a teljesen benső lelki térbe kerüljenek, melyben Krisztus a Szentlélek erejével kivétel nélkül mindenkit elvezet az Atya előtti önvizsgálatra, és szembesít azzal a kérdéssel, hogy vajon hűségesek maradtak-e az Ő Egyházra vonatkozó tervéhez.

83. Az Atya akaratáról, a lelki térről beszéltem, ahol minden közösség meghallja a fölszólítást, hogy kerekedjen fölül az emberi akadályokon. S valóban minden keresztény közösség tudja, hogy egy ilyen igény, egy ilyen fölébe kerekedés a Szentlélek ereje által nem esik a lehetőségek határán kívül. Mindegyiküknek megvannak ugyanis a keresztény hit vértanúi.^[161] A megosztottság drámája ellenére ezek a testvérek egy olyan radikális és föltétlen Krisztushoz és az Atyához való ragaszkodást őriztek meg magukban, hogy elérkezhettek a vértanúsáig. De vajon nem éppen ez a ragaszkodás minősíthető-e úgy, mint a „megtérés dialógusa”? Nem éppen e dialógus hangsúlyozza-e, hogy egészen a végére kell járni az igazságnak a teljes közösség érdekében?

84. A teocentrikus látásmód szerint nekünk keresztényeknek már megvan a közös *Martirologiumunk*. Ez magában foglalja századunk vértanúit is, akik többen vannak, mintsem gondolnánk, és mutatja, hogy nagyon mélyen Isten fönntartja a közösséget a megkereszteltek között a hit legnagyobb követelményében, mely az élet föláldozásában nyilvánul meg.^[162] Ha meg lehet halni a hitért, ez azt mutatja, hogy célba lehet jutni, amikor egy és ugyanazon igény különböző formáiról van szó. Megállapítottam már, és örömmel, hogy a tökéletlen, de valós közösség sok szinten él és növekszik az egyházi életben. Most azt állítom, hogy a közösség már tökéletes abban, amit valamennyien a kegyelmi élet csúcsának tekintünk, tudniillik a halálig tartó *martyriumban*, mely a lehető legtökéletesebb közösség Krisztussal, aki vérét ontotta és ebben az áldozatban közel hozta azokat, akik egykor távoliak voltak.^[163]

A vértanúk minden keresztény közösség számára a kegyelem erejének bizonyosságai, mindazonáltal nemcsak ők bizonyítják ezt a kegyelmi erőt. Jóllehet láthatatlanul, közösségeink még nem teljes közössége már szilárd a szentek teljes közösségében, tudniillik azokéban, akik a kegyelem iránt hűséges életük végeztével közösségben vannak a dicsőséges Krisztussal. Ezek a *szentek* az összes egyházból és egyházi közösségből jönnek, melyek kaput nyitottak az üdvösség közösségében. Amikor közös örökségről beszélünk, ahhoz nemcsak az intézmények, a szertartások, az üdvösség eszközei és a hagyományok tartoznak, melyeket minden közösség megőrzött, s melyek formálják őket, hanem első helyen az életszentségnek ez a valósága.^[164]

A minden közösséghez tartozó „szentek örökségéből” sugárzó fényességben a teljes és látható egység felé irányuló „megtérés dialógusa” a remény fényében jelenik meg. A szentek ezen egyetemes jelenléte ugyanis bizonyítja a Szentlélek hatalmának transzcendenciáját. Ez a jelenlét a jele és bizonyosága Isten győzelmének az emberiséget megosztó rossz erői fölött. Miként a liturgiák éneklük: „szentjeit koronázva Isten a saját ajándékait koronázza meg”.^[165]

Ahol őszinte jóakarattal követik Krisztust, a Szentlélek gyakran rendkívüli módon is árasztja kegyelmét. Az ökumenikus tapasztalat ezt jobban érthetővé teszi. Ha abban a belső lelki térben, melyről beszéltem, a közösségek valóban meg tudnak térni a teljes és látható közösség keresésére, Isten megteszi velük azt, amit szentjeivel tett. Ő fölébe tud emelni a múltból örökölt akadályoknak, és a maga útjain odaviszi e közösségeket, ahová akarja: a látható *koinóniába*, mely egyszerre az Ő dicsőségének dicsérete és üdvözítő tervének szolgálata.

85. Mivel Isten a maga végtelen irgalmasságában olyan helyzetekből is tud jót kihozni, amelyek ellenkeznek az Ő tervével, fölfedezhetjük, hogy bizonyos körülmények között a Szentlélek láthatóbbá tette a keresztény hivatás vonásait, miként ez a szentek életében történt. A szétesettség ellenére, ami gyógyítandó baj, a kegyelem gazdagságának közlése már megvalósult és arra irányul, hogy széppé tegye a *koinóniát*. Isten kegyelme ott lesz mindazokkal, akik a szentek példáját követve elkötelezik magukat az Ő kívánságának teljesítésére. Mi pedig hogyan késlekedhetnénk megtérni az Atya elvárásaihoz? Ő velünk van.

4. *A katolikus Egyház hozzájárulása a keresztények egységének kereséséhez*

86. A *Lumen gentium* rendelkezés egyik alapvető tételében, melyet az *Unitatis Redintegratio* nyilatkozat később megismétel,^[166] azt állítja, hogy Krisztus egyetlen Egyháza a katolikus Egyházban létezik.^[167] Az Ökumenikus nyilatkozat hangsúlyozza, hogy ebben az Egyházban van meg az üdvösség eszközeinek teljessége.^[168] A teljes egység akkor valósul meg, amikor valamennyien részesülnek az üdvösség eszközeinek teljességében, amit Krisztus bízott Egyházára.

87. A teljes egység felé vezető úton az ökumenikus dialógus hatására születik meg a kölcsönös testvéri segítségnyújtás, mely által a közösségek kölcsönösen átadják egymásnak azt, amire szükségük van, hogy Isten terve szerint növekedjenek a végső beteljesedés felé.^[169] Említettem már, hogy a katolikus Egyház mennyire tudatában van annak, mennyit kapott abból a tanúságtételből, keresésből és életmódból, mellyel más egyházak és egyházi közösségek bizonyos közös keresztény javakat birtokolnak. Az elmúlt harminc év fejlődésében kiemelt hely illeti az ilyen kölcsönös testvéri befolyást. Abban a szakaszban, melyhez elértünk^[170] a kölcsönös gazdagítás e dinamizmusát komolyan figyelembe kell venni. A keresztény közösségekben jelenlévő egyházi elemeknek köszönhető, már létező közösségre támaszkodva serkenteni fog a teljes és látható közösség felé, ami a megkezdett út vágyva vágyott célja. Az evangéliumi élet ökumenikus formája ez. Arra indít, hogy megismételjem: „Mindenben meg kell mutatnunk az igyekezetet, hogy elébe menjünk mindennek, amit keresztény testvéreink jogosan

elvárnak, és megkívánnak tőlünk, ismerve gondolkodásmódjukat és érzékenységüket... A saját adottságait kinek-kinek úgy kell kibontakoztatnia, hogy mindenki javára váljék.”

5. Róma püspökének egységsszolgálat

88. Az összes egyházak és egyházi közösségek között a katolikus Egyház van annak tudatában, hogy megőrizte Péter apostol utódának, Róma püspökének szolgálatát, akit Isten „az egység örök és látható elvéül és alapjául” állított,[171] s akit a Szentlélek támogat, hogy ebben az alapvető értékben mindenki mást részesítsen. Nagy Szent Gergely pápa szép kifejezése szerint az én szolgálatom az, hogy *Isten szolgáinak szolgálja* legyek. Ez a megfogalmazás a lehető legjobban megóv attól a veszedelemtől, hogy szétválasszuk a hatalmat (különösen a primátust) a szolgálattól, ami ellentmondásban állna a hatalom evangéliumi értelmével: „Én úgy vagyok köztetek, mint aki szolgál,”[172] mondja a mi Urunk Jézus Krisztus, az Egyház feje. Másrészt – miként módomban volt kifejezni 1984. június 12-én Genfben, az

Egyházak Ökumenikus Tanácsával történt jelentős találkozás alkalmával – a katolikus Egyház meggyőződése, hogy az apostoli hagyományhoz és az atyák hitéhez hűségesen a római püspök szolgálatában megőrizte az egység látható jelét és biztosítékát, a többi keresztények legnagyobb részének olyan nehézséget jelent, amihez fájdalmas emlékek fűződnek. Amennyiben ezekért a fájdalmakért felelősek vagyunk, Elődömmel, VI. Pál pápával együtt bocsánatot kérek.

89. Mindazonáltal jelentős és bátorító az a tény, hogy Róma püspöke primátusának kérdése közvetlenül vagy közvetve tanulmányozás tárgya lett. Az is jelentős és bátorító, hogy ez a téma lényeges kérdésként van jelen nem csupán azokban a teológiai dialógusokban, melyeket a katolikus Egyház a többi egyházakkal és egyházi közösségekkel folytat, hanem általánosabban, az egész ökumenikus mozgalomban is. Legutóbb

az Egyházak Ökumenikus Tanácsa „Hit és egyházalkotmány” bizottságának ötödik világtalálkozóján, melyet Santiago de Compostelában tartottak, a résztvevők azt ajánlották, hogy a bizottság „kezdemenyezze a keresztény egység egyetemes szolgálatának kérdésének új tanulmányozását.” Évszázadok elkeseredett vitái után a többi egyházak és egyházi közösségek egyre inkább új szemmel vizsgálják az egység e szolgálatát.[173]

90. Róma püspöke annak az Egyháznak püspöke, amely őrzi Péter és Pál vértanúságának emlékét: „Az isteni Gondviselés titokzatos terve szerint Róma az a hely, ahol Péter befejezi Jézust követő útját és Róma az a hely, ahol szeretetének és hűségének legnagyobb bizonyosságát adta. Pál, a nemzetek apostola is Rómában tette a végső tanúságtételt. A római egyház így Péter és Pál egyháza lett.”[174]

Az Újszövetségben Péter személyének kiemelkedő helye van. Az Apostolok cselekedetei első részében úgy jelenik meg, mint az apostoli kollégium feje és szóvivője, akit így neveznek: „Péter... a másik tizeneggyel”.[175] Péter kiemelt helye Krisztus szavain alapszik, miként e szavakat az evangéliumi hagyomány őrzi.

91. Máté evangéliuma írja le és határozza meg pontosan Péter lelkipásztori küldetését az Egyházban: „Boldog vagy, Simon, Jónás fia, mert nem a test és vér nyilatkoztatta ki ezt neked, hanem az én mennyei Atyám. Én is mondom neked: te Péter vagy, és én erre a sziklára fogom építeni Egyházamat, és a pokol kapui nem vesznek erőt rajta. Neked adom a mennyek országának kulcsait, és amit megkötsz a földön, megkötött lesz a mennyben is, és amit föloldasz a földön, föloldott lesz a mennyben is.”[\[176\]](#)

Lukács kiemeli, hogy Krisztus Péterre bízta a testvérek megerősítését, ugyanakkor tudomására hozta emberi gyöngeségét, és megtérésre szorultságát.[\[177\]](#) Mintha Péter emberi gyöngeségének hátterében mutatkozna meg teljesen, hogy különleges szolgálata az Egyházban mindenestől kegyelem; s mintha a Mester külön is foglalkozna az ő megtérésével, hogy fölkészítse a feladatra, amit Egyházában rábízni készült, és nagyon sokat követelt tőle. Péternek e feladatát, mely változatlanul gyöngeségének tárgyilagos látásával társul, a negyedik evangéliumban is megtaláljuk: „Simon, János fia, jobban szeretsz, mint ezek?... Legeltesd bárányaimat.”[\[178\]](#) Jelentőségteljes továbbá, hogy a Korintusiakhoz írt második levél szerint a föltámadott Krisztus először Kéfásnak jelent meg és utána a tizenegynek.[\[179\]](#)

Fontos hangsúlyoznunk, hogy Péter és Pál gyöngesége miként teszi nyilvánvalóvá, hogy az Egyház a kegyelem végtelen erején alapszik.[\[180\]](#) Péter azonnal a primátus ráruházása után szigorú megrovást kapott Krisztustól: „botránkoztatsz engem!”[\[181\]](#) Hogyan ne vennénk észre a kapcsolatot az irgalom, melyre Péter szorul, és az irgalom szolgálata között, melyet elsőként ő tapasztalt meg? S ő háromszor tagadja meg Jézust. János evangéliuma is hangsúlyozza, hogy Péter a nyáj legeltetésének föladatát a szeretet háromszoros megvallásában kapja meg,[\[182\]](#) ami megfelel háromszoros tagadásának.[\[183\]](#) Lukács a maga részéről Krisztus már idézett szavában, melyhez a Péter küldetését értelmező első hagyomány kapcsolódik, kiemeli a tény, hogy Péternek, miután megtér, meg kell erősítenie testvéreit.[\[184\]](#)

92. Ami Pál illeti, szolgálata leírását azzal a megindító mondattal zárja, amit az Úr ajkáról hallott: „elég neked az én kegyelmem, az én erőm ugyanis teljesen a gyöngeségben mutatkozik meg”, ezért tud így kiáltani: „amikor gyöngé vagyok, akkor vagyok erős”.[\[185\]](#) Ez a keresztény tapasztalat egyik alapvető jellegzetessége.

Péter küldetésének örököse, Róma püspöke, az apostolfejedelmek véréből termékeny Egyházban olyan szolgálatot végez, mely Isten sokféle irgalmasságából ered. Ez az irgalmasság megtéríti a szíveket és ahol a tanítvány ismeri a maga gyöngeségének és nyomorúságának keserű ízét, oda önti a kegyelem erejét. E szolgálat sajátos tekintélye teljes egészében Isten irgalmas terve szolgálatában áll, s mindig ebben az összefüggésben látjuk. Hatalmát ez az irgalmasság magyarázza.

93. Péter szeretetének hármasságára emlékezvén, ami megfelel a hármasság tagadásnak, az ő utódának az irgalmasság jelévé kell válnia. Szolgálata az irgalmasság szolgálata, mely Krisztus irgalmas cselekedetéből született. Ezeket az evangéliumi részleteket állandóan újra kell

olvasnunk, hogy a péteri szolgálat gyakorlása semmit el ne veszítsen tartalmából és hitelességéből.

Isten Egyházát Krisztus arra hívja, hogy mutassa meg a világnak, mennyire foglya a saját bűneinek és sötét terveinek, s hogy Isten a maga irgalmasságában mindezek ellenére meg tudja téríteni a szíveket az egységre, s el tudja indítani őket a vele való közösségre.

94. Az egység ezen isteni irgalmasság művében gyökerező szolgálata a püspökök kollégiumán belül rábízott egyre azok közül, akik megkapták a Szentlélektől a megbízatást, hogy ne hatalmat gyakoroljanak a nép fölött – miként a nemzetek királyai és fejedelmei teszik^[186] –, hanem hogy nyugodt legelőre vezessék. Ez a feladat az élet feláldozását követelheti.^[187] Szent Ágoston, miután megmutatta, hogy Krisztus az egyedüli pásztor, kinek egységében mindnyájan egyek, így buzdít: „Legyenek tehát mindnyájan egy pásztorban és szólaltassák meg a pásztor egy hangját, melyet hallván a bárányok, kövessék pásztorukat, de nem ezt vagy azt, hanem az egy pásztor. És benne mindnyájan egy hangot hallassanak, ne legyenek különböző hangjaik... ezt a minden szakadástól mentes, minden eretnekségtől megtisztított hangot hallják a bárányok.”^[188] Róma püspökének küldetése a pásztorok körében a „virrasztásban” (*episzkopein*) áll, hasonlóan az őrhöz, úgyhogy a pásztorok által minden részegyházban a pásztor Krisztus igaz hangját hallják. Így minden rájuk bízott részegyházban az *egy, szent, katolikus és apostoli Egyház* valósul meg. Az összes Egyház teljes és látható közösségben van, mert az összes pásztor közösségben van Péterrel, s így Krisztus egységében van.

A hatalommal és tekintéllyel, melyek nélkül egy ilyen feladat illúzióvá válna, kell biztosítania Róma püspökének az összes egyház közösségét. Ezen a címen ő az első az egység szolgálói között. Ezt az elsőséget, primátust különböző szinteken gyakorolja az ige átadásának felügyeletére, a szentségek kiszolgáltatására és a liturgia végzésére, a misszióra, a fegyelemre és a keresztény életre vonatkozóan. Péter utódára tartozik, hogy emlékeztessen az Egyház közjavanak igényeire, ha valakit saját érdekeinek szolgálata megkísértene azzal, hogy erről megfeledkezzék.

Kötelessége figyelmeztetni, óvni és kinyilvánítani, ha a hit egységével össze nem egyeztethető véleményt terjesztenek. Amikor a körülmények igénylik, a vele közösségben lévő összes pásztor nevében beszél. Az I. Vatikáni Zsinat által jól meghatározott föltételek mellett *ex cathedra* is kinyilváníthatja, hogy egy tanítás a hitletéteményhez tartozik.^[189] Így tanúskodván az igazság mellett, szolgálja az egységet.

95. Mindennek azonban mindig a közösségben kell történnie. Amikor a katolikus Egyház azt mondja, hogy Róma püspökének feladata megfelel Krisztus akaratának, e feladatot nem választja el a püspökök kollégiumára bízott küldetéstől, ők is „Krisztus helyettesei és megbízottai”.^[190] Róma püspöke „kollégiumukhoz” tartozik, s ők testvérei a szolgálatban.

Az összes keresztény közösség egysége természetesen beletartozik a primátus hatáskörébe. Mint Róma püspöke jól tudom, s a jelen enciklikában megerősítettem, hogy az összes közösség – melyekben az Istenhez való hűség erejében ott lakik a Szentlélek – teljes és látható közössége

Krisztus forró vágya. Meg vagyok róla győződve, hogy ebben a tekintetben különös felelősségem van, mindenekelőtt a keresztény közösségek többségének ökumenikus törekvésének észrevételében, továbbá hogy meghalljam a felém irányuló kérést: találjam meg a primátus gyakorlásának olyan formáját, mely – küldetésének egyetlen lényeges mozzanatáról sem mondva le – kitárul az új helyzet felé. „Kelet és Nyugat egyházai sok századon át saját útjukat járták, de a hit és a szentségi élet testvéri közössége összekapcsolta őket egymással, s ha nézeteltérések támadtak köztük a hit vagy a fegyelem dolgában, közös egyetértéssel követték a római Szék irányítását.”^[191]

Így a primátus egységesítő feladatot látott el. Őszentségéhez, I. Demetriosz ökumenikus pátriárkához fordulva mondtam, hogy tudatában vagyok annak, hogy „különböző indokok miatt, s mindkét fél akarata ellenére az, aminek szolgálatnak kellett volna lennie, egészen más fényben tűnhetett föl. De ... igazán engedelmeskedni akarok Krisztus akaratának, aki mint Róma püspökét arra hívott, hogy ilyen szolgálatot végezzek... A Szentlélek adja nekünk világosságát, és világosítsa meg egyházaink minden lelkipásztorát és teológusát, hogy természetesen közösen meg tudjuk találni azokat a formákat, melyekben ez a szolgálat úgy tudjon megvalósulni, hogy mindkét fél a szeretet szolgálatát lássa benne.”^[192]

96. Mérhetetlen feladat, melyet nem utasíthatunk el, s amit nem lehet egyedül véghez vinni. Vajon a valós, jóllehet tökéletlen közösség, mely már létezik közöttünk, nem vezethetné-e az egyházak felelős vezetőit és teológusait arra, hogy e témáról türelmes, testvéri dialógust kezdjenek velem; a terméketlen viták után meghallgathatnánk egymást, egyedül Krisztus Egyházára vonatkozó akaratát tartván szem előtt, s engedve, hogy az Ő határozott kérése áthasson bennünket: „hogy ők is egyek legyenek, és elhiggye a világ, hogy te küldtél engem”?^[193]

6. Az összes részegyház közössége a római egyházzal: az egység elengedhetetlen feltétele

97. A katolikus Egyház mind a maga gyakorlatában, mind hivatalos megnyilatkozásaiban vallja, hogy a részegyház közössége a római egyházzal és püspökeik közössége Róma püspökével Isten tervében lényeges kelléke a teljes és látható közösségnek. A teljes közösségnek ugyanis, melynek az Eucharisztia a legfőbb szentségi megnyilvánulása, látható kifejeződését egy olyan szolgálatban találja meg, melyben az összes püspökök egyek Krisztusban és az összes hívő megtalálja hitének megerősítését. Az Apostolok cselekedeteinek első része úgy mutatja be Pétert, mint aki az apostolok csoportjának nevében beszél, és szolgálja a közösség egységét, mégpedig úgy, hogy tiszteletben tartja a jeruzsálemi egyház fejének, Jakabnak tekintélyét. Péter e feladatának meg kell maradnia az Egyházban annak érdekében, hogy Krisztus, a fő alatt az ő tanítványainak látható közössége legyen a világban.

Vajon nem olyan szolgálat-e ez, melynek szükséges voltát sokan kifejezik azok közül, akik elkötelezték magukat az ökumenizmus mellett? Elsőnek lenni az igazságban és a szeretetben, hogy a hajó – a szép jelkép, melyet az egyházak ökumenikus zsinata emblémául választott – a viharokban el ne süllyedjen, s egy napon partot tudjon érni.

7. A teljes egység és az evangelizáció

98. Századunk ökumenikus mozgalmát ha összevetjük az előző századok ökumenikus kezdeményezéseivel, melyek jelentőségét egyáltalán nem tagadjuk, meg kell állapítanunk, hogy inkább missziós jellegű, mint azok. János evangéliumának az a verse, mely az ökumenizmusnak irányt szab – „hogya ők is egyek legyenek, és elhiggye a világ, hogy te küldtél engem”^[194] – azért hangsúlyozza annyira a *'hogya elhiggye a világ'* mozzanatot, hogy feledésbe ne merüljön: az egység elsősorban az Atya dicsőségét szolgálja. Nyilvánvaló, hogy a keresztények megosztottsága ellentmondásban van az igazsággal, melynek terjesztésére küldetésük szól, tehát súlyosan gyengíti tanúságtételüket. Jól megértette ezt és ki is fejezte Elődöm, VI. Pál pápa *Evangelii nuntiandi* apostoli buzdításában: „Mint evangelizátoroknak a Krisztus képét nem szabad vitatkozva megosztott emberekként bemutatnunk, akik nem építenek semmit, hanem mint a hitben érett személyeknek, akik képesek a konkrét feszültségek fölél kerekedve közös kereséssel őszintén és önzetlenül megtalálni az igazságot. Igen, az evangelizáció sikere az Egyház egységének tanúságtételéhez van kötve... Hangsúlyozni akarjuk, hogy az összes keresztények közötti egység jele az evangelizáció útja és eszköze. A keresztények megosztottsága egy olyan súlyos tény, mely akadályozza Krisztus művét.”^[195]

Hogyan hirdethetnénk a kiengesztelődés evangéliumát anélkül, hogy egyidejűleg el ne köteleznénk magunkat a keresztényekkel való megbékélés mellett? Ha igaz, hogy az Egyház a Szentlélek ösztönzésére és a tévedhetetlenség ígéretével hirdette és hirdeti az evangéliumot az összes nemzetnek, az is igaz, hogy szembe kell néznie a megosztásokból eredő nehézségekkel. Vajon az egymás közt torzsalkodó, de közben ugyanarra a Krisztusra hivatkozó misszionáriusok láttán a hitetlenek föl tudják-e fogni a nekik szóló üzenetet? Nem gondolják-e inkább azt, hogy az evangélium megosztást támaszt, még akkor is, ha úgy mutatják be, mint a szeretet alaptörvényét?

99. Amikor azt állítom, hogy számomra, Róma püspöke számára az ökumenikus elkötelezettség pápaságom „egyik prioritást élvező lelkipásztori feladata”,^[196] arra a nagy akadályra is gondolok, melyet a megosztottság jelent az evangélium hirdetése számára. Egy olyan keresztény közösség, mely hisz Krisztusnak, és az evangélium buzgóságával óhajtja az emberiség üdvösségét, semmiképpen nem zárkozhat el a Szentlélek indítása elől, aki az összes keresztényeket a teljes és látható egység felé irányítja. A szeretet olyan parancsáról van szó, amit megalkuvások nélkül kell meghallani. Az ökumenizmus nem csupán a keresztény egyházak belső ügye. Azzal a szeretettel függ össze, mellyel Isten az emberiség egészéhez fordul Jézus Krisztusban, s akadályozni ezt a szeretetet Isten és az ő Krisztusban mindeneket egyesíteni akaró tervének sértése. VI. Pál pápa írta I. Athenagorasz ökumenikus pátriárkának: „Vezéreljen minket a Szentlélek a megbékélés útjára, hogy egyházaink egysége az egész emberiség számára a remény és a vigasztalás egyre ragyogóbb jele legyen.”

BUZDÍTÁS

100. Amikor legutóbb a katolikus Egyház püspökeihez, papságához és híveihez fordultam, hogy

utát mutassak a 2000. év Nagy Jubileumának ünneplésére, többek között megállapítottam: „A⁴⁵ Jubileum előkészülete éppen azért nem lehet más, mint a II. Vatikáni Zsinat tanításának lehető leghűségesebb alkalmazása az egyes hívők és az egész Egyház életére.”^[197] A zsinat – mint az Ádvent – a nagy kezdete annak az útnak, mely a harmadik évezred küszöbéhez vezet. Szem előtt tartva a jelentőséget, amit a zsinat tulajdonított a keresztények egysége helyreállításának, ebben az ökumenikus kegyelemmel áthatott korszakban szükségesnek láttam föleleveníteni a zsinat által a katolikus Egyház lelkiismerete elé állított alapelveket, úgy mutatva be őket, ahogy a zsinat óta a teljes egység felé vezető úton történt események fényében mutatkoznak.

Semmi kétség, hogy ebben a műben a Szentlélek tevékenykedik, aki az Atya tervének teljes megvalósulása felé vezeti az Egyházat Krisztus akarata szerint, aki ezt olyan eleven erővel fejezte ki imádságában, abban a percben, amikor húsvétjának üdvözítő drámája küszöbén állt. Mint akkor, Krisztus ma is kéri, hogy mindegyikünk újult erővel kötelezze el magát a teljes és látható egység mellett.

101. Buzdítom tehát püspök testvéreimet, hogy egész figyelmükkel tekintsenek erre az ügyre. A két *Kánonjogi kódex* a püspök feladatai között sorolja föl az összes keresztény egységének előmozdítását, s ennek megfelelően támogatnia kell minden ilyen kezdeményezést annak tudatában, hogy az Egyház Krisztus akaratából köteles az egységre törekedni.^[198] Ez része a püspöki küldetésnek, s olyan kötelezettség, mely közvetlenül fakad az Egyház pásztora, Krisztus iránti hűségéből. De az összes hívőt is hívja Isten Lelke, hogy tegyenek meg minden lehetségest az összes keresztény közösségének helyreállításáért, és fokozódjék az együttműködés Krisztus tanítványai között: „A létrehozandó egység az egész Egyház gondja, mind a híveké, mind a pásztoroké; mindenkit a maga adottságának megfelelően érint.”^[199]

102. Isten Lelkének ereje gyarapítja és építi az Egyházat a történelemben. Tekintetét a harmadik évezredre fordítva az Egyház kéri a Szentlélektől a kegyelmet, hogy erősítse egységét és növelje azt a többi kereszténnyel való teljes közösség irányában.

Hogyan lehet ezt elérni? Mindenekelőtt *imádsággal*. Az imádságnak kell mindig serkentenie az egység felé, ezért Krisztus és az irgalomban gazdag Atya iránti szeretet egyik elengedhetetlen megnyilvánulása. Az imádságnak elsőbbséget kell élveznie azon az úton, melyet a többi keresztényekkel kezdtünk meg a harmadik évezred felé. Hogyan lehet ezt elérni? *Hálaadással*, hogy ne álljunk üres kézzel Isten előtt: „Gyöngeségünkben segítségünkre siet a Lélek... Ő maga jár közben értünk szavakba nem önthető sóhajtozásokkal;”^[200] és alkalmasak legyünk kérni azt, amire szükségünk van. Hogyan lehet ezt elérni? A Szentlélekbe vetett *reménnyel*, aki meg tud szabadítani minket a múlt keserűségétől és az elkülönülés fájdalmas emlékeitől; világosságot, erőt és bátorságot tud nekünk adni, hogy egyre hitelesebb elkötelezettséggel tehesük meg a szükséges lépéseket.

S ha fölmerülne bennünk a kérdés, hogy lehetséges-e mindez, a válasz mindig: igen. Ugyanezt a választ hallotta Mária Názáretben, mert Istennél semmi sem lehetetlen.

Eszembe jutnak azok a szavak, melyekkel Szent Ciprián magyarázza az összes keresztények imádságát, a Miatyánkot: „Isten nem fogadja el az áldozatot attól, aki veszekedésben van, sőt azt ajánlja, hagyja ott az oltárt és béküljön meg előbb a felebarátjával, hogy a békés lelkiületből fakadó imádság Istent is megengesztelhesse.” A legnagyobb áldozat, amit Istennek följajánlhatunk, a békénk és a testvéri egyetértés: az Atya és a Fiú és a Szentlélek egységében egyesült nép.^[201]

A harmadik évezred hajnalán hogyan ne kérnénk az Úrtól még serényebben és tudatosabban a kegyelmet, hogy készítsen föl mindannyiunkat *az egységnek erre az áldozatára?*

103. Én, János Pál, Isten *szolgáinak* alázatos *szolgája* magamévá teszem Pál apostol szavait, kinek vértanúsága Péter apostolével együtt a tanúságtétel fényét adta e Római Széknek, és mondom nektek, a katolikus Egyház híveinek, és nektek, a többi egyházak és egyházi közösségek testvéreinek és nővéreinek: „tökéletesedjete, buzdítsátok egymást, éljete egyetértésben és békében! Akkor veletek lesz a szeretet és a béke Istene... Urunk Jézus Krisztus kegyelme, Isten szeretete és a Szentlélek közössége legyen mindnyájatokkal.”^[202]

Kelt Rómában, Szent Péternél 1995. május 25-én, Urunk mennybemenetelének ünnepén, pápaságom 17. esztendejében.

II. János Pál

Jegyzetek:

[1] AAS 87:88. (Beszéd a nagypénteki keresztút után, 1994. IV. 1.)

[2] DH 1.

[3] Vö. II. János Pál: Tertio millennio adveniente apostoli levele.

[4] Lk 22,21.

[5] Uo.

[6] AAS 85:840. (Hittani Kongregáció: Communio notio, levél a katolikus Egyház püspökeihez a komorunióként értelmezett Egyház néhány kérdéséről, 1992. május 28.)

[7] Vö. Ez 37,16-28.

[8] Jn 11,51-52.

[9] Vö. Ef 2,14-16

[10] UR 1.

[11] Uo.

[12] UR 4.

[13] Róm 5,5.

[14] Jn 17,21.

[15] Vö. LG 14.

- [16] 1Jn 1,3
- [17] Ef 3,9
- [18] LG 8.
- [19] UR 3.
- [20] Vö. Mt 16,18.
- [21] UR 3.
- [22] LG 15.
- [23] Uo.
- [24] UR 15.
- [25] UR 3.
- [26] Uo.
- [27] PL 76 1154. (Nagy Szent Gergely: Homiliae in Evangelia, 19.1), a LG 2 idézi.
- [28] Vö. UR 4.
- [29] Mk 1,15.
- [30] UR 7.
- [31] Vö. uo.
- [32] UR 6.
- [33] DV 7.
- [34] Vö. Euntes in mundum ap. levél, 1988. január 25.
- [35] Vö. Slavorum apostoli enciklika, 1985. június 2.
- [36] AAS 85:1039. (Directoire pour l'application des principes et des normes sur l'oecuménisme, 1993. március 25.) a továbbiakban: Ökumenikus direktórium, 1993.
- [37] Vö. Baptisrnus, Eucharistia, Ministerium, 1982. január, ún. Limai dokumentum; Confessio unicae fidei, Genf, 1991.
- [38] Vö. a zsinat megnyitó beszéde, 1962. október 11-én.
- [39] A Keresztények Egységét előmozdító Titkárságról van szó, melyet XXIII. János pápa 1960. június 5-én hívott életre. Ma a Keresztények Egységét előmozdító Pápai Tanács a neve.
- [40] Vö. a zsinat megnyitó beszéde, 1962. október 11-én.
- [41] Vö. UR 6.
- [42] Jn 14,6
- [43] DH 1.
- [44] SA 11.
- [45] Ua. 13.
- [46] Ua. 11.
- [47] Beszéd a bennszülöttekhez 1986. november 29-én.
- [48] PL 50:667. (Lerini Szt Vince: Commonitorium primum, 23.)
- [49] UR 6.
- [50] UR 5.
- [51] UR 7.
- [52] UR 8.
- [53] Uo.

- [54] Mt 18,20.
- [55] Zsid 13,8.
- [56] Vö.Jn 17,21.
- [57] Vö. UR 4.
- [58] Vö. TM 24.
- [59] Vö. beszéd a canterburyi katedrálisban 1982. május 29.
- [60] Egyházak Világtanácsának Szabályzata, III,1.
- [61] Mt 23,9
- [62] Mt 23,8.
- [63] Vö. Ef 1,5.
- [64] Jn 17,21-22.
- [65] GS 24.
- [66] UR 7.
- [67] Mária Gabriella Sagheddu 1914. III. 17-én Szardínia szigetén, Dorgaliban született. 21 évesen lépett be a grottaferratai trappista kolostorba. Paul Couturier abbé apostoli tevékenysége hívta föl figyelmét a keresztények egységéért végzendő imádságra és följánlandó áldozatra. 1936-ban az egységért végzett imahét alkalmával határozta el, hogy erre a célra ajánlja föl az életét. Súlyos betegség után 1939. IV. 23-án halt meg.
- [68] GS 24.
- [69] LG 13.
- [70] UR 4.
- [71] Vö. CIC 755. k.; Keleti Kódex 902-904. k.
- [72] UR 4.
- [73] DH 3.
- [74] UR 4.
- [75] 1Jn 1,8-9.
- [76] 1,10.
- [77] 2,1-2.
- [78] Vö. UR 4.
- [79] Ecclesiam suam enciklika.
- [80] UR 11.
- [81] Vö. uo.
- [82] UR 11.
- [83] AAS 65: 403. (Hittani Kongregáció: Mysterium Ecclesiae nyilatkozat az Egyházzól szóló katolikus tanításról.)
- [84] Vö. UR 4.
- [85] Vö. A katolikus Egyház és a keleti szír egyház közös krisztológiai nyilatkozata.
- [86] UR 12.
- [87] Uo.
- [88] Vö. Jn 14,26.
- [89] Jn 1,16

[90] 5. p.

[91] 94. p.

[92] Enchiridon oecumenicum, 1: 1391-1447; 1398-1408.

[93] 32. p.

[94] AAS 77: 1158. (Beszéd a bíborosokhoz és a Római kuriához 1985. június 28-án.); vö. RH 11.

[95] Ua.

[96] Vö.: Enchiridon oecumenicum, 1: 319. (Secretariatus ad Christianorum Unitatem Fovendam és a Consilium Exsecutorium Societatum Biblicarum Coniunctarum: Principi per la collaborazione interconfessionale nella traduzione della Bibbia. Documentum accomodata, 1968.); fölülvizsgálta és kiegészítette a Directives concernant la coopération interconfessionnelle dans la traduction de la Bible. Róma, 1987. november 16.

[97] Vö. ua. 1:1391.

[98] Például az Egyházak Ökumenikus Tanácsának legutóbbi ülésein 1983-ban Vancouverben, 1991-ben Camberrában, 1993-ban Santiago de Compostelában.

[99] Vö. UR 8, 15; CIC 844. Keleti kódex 671.; Ökumenikus direktórium 122-131.

[100] UR 4.

[101] Uo.

[102] Vö. LG 15.

[103] UR 15.

[104] UR 14.

[105] Vö. VI. Pál pápa és I. Athenagorasz ökumenikus pátriárka közös nyilatkozata 1965. december 7.

[106] Vö. Magnum Baptismi donum apostoli levél, 1988. február 14.

[107] UR 14.

[108] Vö. ApCsel 2,14.

[109] Uo.

[110] Gal 6,2.

[111] Vö. Gal 3,28.

[112] Vö. UR 14.

[113] Anno ineunte apostoli breve, 1967. július 25.

[114] UR 14.

[115] UR 15.

[116] 14. p.

[117] UR 17.

[118] OE 26.

[119] Vö. CIC 844. Keleti kódex 671.

[120] II. János Pál és I. Dimitriosz ökumenikus pátriárka közös nyilatkozata, 1987. december 7-én.

[121] A Bizottság dokumentuma, 1988. június 26.

[122] Vö. AAS 84:168. (II. János Pál levele az európai püspökökhöz a katolikusok és ortodoxok kapcsolatairól Közép- és Kelet-Európa új helyzetében, 1991. május 31-én.)

[123] UR 17.

[124] Vö. Orientale Lumen 24. p.

[125] Ua. 4. p.

[126] Vö. AAS 65:299. (VI. Pál pápa és őszentsége III. Shenouda, Alexandria pápája és Szent Márk székének pátriárkájának közös nyilatkozata 1973. május 10-én)

[127] Vö. AAS 63:814. (VI. Pál pápa és őboldogsága III. Mar Ignazio Jacoub, az antiochiai szírek és az egész kelet pátriárkájának közös nyilatkozata 1971. október 27-én)

[128] Vö. AAS 71:1000. (A kopt ortodox egyház küldötteinek mondott beszéd 1979. június 2.)

[129] Vö. Insegnamenti VII, 1: 1902. (II. János Pál pápa és őszentsége Moran I. Mar Ignazio Zaccam Iwas, az antiochiai szírek és az egész kelet pátriárkája közös nyilatkozata 1984. június 23-án.)

[130] L'Osservatore Romano 1993. június 11: 4. (A pápa beszéde őszentségéhez Abuna Pauloszhoz, az etiópai egyház pátriárkájához, 1993. június 11.)

[131] Vö. L'Osservatore Romano 1994. november 12: 1. (A katolikus Egyház és a keleti asszír Egyház közös krisztológiai nyilatkozata)

[132] Lk 1,46

[133] UR 19.

[134] Uo.

[135] Uo.

[136] Vö. uo.

[137] Uo.

[138] UR 20

[139] UR 21.

[140] Uo.

[141] UR 22.

[142] Uo.

[143] Uo., vö. 20.

[144] UR 22.

[145] UR 23.

[146] Uo.

[147] Vö. AAS 70:695. (Rádiós beszéd 1978. augusztus 27-én.)

[148] Mt 7,21.

[149] UR 23.

[150] Uo.

[151] Mt 25,35.

[152] Vö. UR 12.

[153] Uo.

[154] A „Hit és egyházalkotmány” bizottság türelmes munkával hasonló látásmódra jutott, melyet az Egyházak Ökumenikus Tanácsának 7. ülése (1991. február 7-20), az ún. Canberrai nyilatkozatban magáévá tett; s a „Hit és egyházalkotmány” bizottság Santiago de Compostelában (1993. augusztus 3-14.) tartott világkonferenciája megerősítette.

[155] Vö. ApCsel 15,28.

- [156] Vö. UR 4, 11.
- [157] Vö. AAS 77: 1153. (Beszéd a bíborosokhoz és a Római kurtához 1985. június 28-án.)
- [158] Vö. uo.
- [159] Vö. LG 12.
- [160] Vö. UR 6.
- [161] Vö. UR 4; AAS 56:906. (VI. Pál homiliája az ugandai vértanúk szentté avatása alkalmából 1964. október 18-án.)
- [162] Vö. TM 37; VS 93.
- [163] Vö, Ef 2,13.
- [164] Vö. AAS 61:590. (VI. Pál beszéde az ugandai Namugongo kegyhelyen 1969. augusztus 2-án.)
- [165] Vö. Római misekönyv, szentek első prefációja.
- [166] Vö. UR 4.
- [167] Vö. LG 8.
- [168] Vö. UR 3.
- [169] Vö. Ef 4,11-13.
- [170] A „Hit és egyházalkotmány' bizottság keresztségről, Eucharisziáról és szolgálatról szóló ún. limai dokumentuma (1982. január) után és az Egyházak Ökumenikus Tanácsa 7. általános ülésének (1991. február 7-20), az ún. Canberrai nyilatkozata szellemében.
- [171] LG 23.
- [172] Lk 22,27.
- [173] Vö. Enchiridion oecumenicum I:3, 529, 703.
- [174] AAS 77: 1150. (Beszéd a bíborosokhoz és a Római kurtához 1985. június 28-án.)
- [175] 2,14. Vö. 2,37; 5,29.
- [176] 16,17-19.
- [177] Vö. 22,31-32.
- [178] Vö. Jn 21,15-19.
- [179] Vö. 15,15.
- [180] Vö. Mt 16,17; 2Kor 12,7-10.
- [181] Mt 16,23.
- [182] Vö. 21,15-17.
- [183] Vö. 13,38.
- [184] Vö. 22,32.
- [185] 2Kor 12,9-10.
- [186] Vö. Mt 20,25; Mk 10,42.
- [187] Vö. Jn 10, 11-18.
- [188] CCL 41:557. (Sermo XLVI,30.)
- [189] Vö. DS 3074.
- [190] LG 27.
- [191] UR 14.
- [192] Homilia a Szent Péter bazilikában I. Dimitriosz ökumenikus pátriárka jelenlétében 1987.

december 6-án.

[193] Jn 17,21.

[194] Uo.

[195] AAS 68:69.; vö. UR 1. Ökumenikus direktórium 1993:205-209.

[196] AAS 77: 1151. (Beszéd a bíborosokhoz és a Római kuriához 1985. június 28-án.)

[197] TM 20.

[198] Vö. CIC 755; Keleti kódex 902.

[199] UR 5.

[200] Róm 8,26.

[201] CSEL 3:284. (De dominica oratione 23.)

[202] 2Kor 13,11.13.

© Copyright 1995 - Libreria Editrice Vaticana

Copyright © Dicastero per la Comunicazione - Libreria Editrice Vaticana